

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ,
ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРАВА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**PERSPECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT
OF ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING,
MANAGEMENT AND LAW: THEORY AND PRACTICE**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 2
Part 2**

**9 березня 2019 р.
March 9, 2019**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ,
МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРАВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**PERSPECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT
OF ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING,
MANAGEMENT AND LAW: THEORY AND PRACTICE**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 2
Part 2**

**9 березня 2019 р.
March 9, 2019**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

УДК 33
ББК 65

Перспективні напрямки розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 9 березня 2019 р.): у 3 ч. – Полтава: ЦФЕНД, 2019. – Ч. 2. – 63 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективні напрямки розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права: теорія і практика» з:

Вінницький національний аграрний університет

Вінницький технічний коледж

Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Державний університет інфраструктури та технологій

Дніпровський державний технічний університет

Донецький національний технічний університет

Донецький юридичний інститут МВС України

Житомирський національний агроекологічний університет

Запорізький національний університет

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Київський національний торговельно-економічний університет

Київський національний університет будівництва та архітектури

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Київський національний університет технологій та дизайну

Київський університет права НАН України

Коледж Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича

Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Львівський торговельно-економічний університет

Маріупольський коледж ДВНЗ «ПДТУ»

Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж

Національний авіаційний університет

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Національний університет «Львівська політехніка»

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Національний університет харчових технологій

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова

Одеський державний аграрний університет

Полесский государственный университет

Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Полтавський юридичний коледж Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

Рівненський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Сумський будівельний коледж

Сумський державний університет

Сумський національний аграрний університет

Тернопільський національний економічний університет

Українська інженерно-педагогічна академія

**Університет державної фіскальної служби України
Харківський державний університет харчування та торгівлі
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця
Харківський національний університет радіоелектроніки
Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету
Херсонський державний університет
Хмельницький національний університет
Черкаський державний технологічний університет
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича**

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: економічної теорії та історії економічної думки; світового господарства і міжнародних економічних відносин; економіки та управління національною економікою; економіки та управління підприємствами; національної безпеки і оборони в умовах кризових явищ; продовольчої безпеки та екологічної політики в сучасному світі; економіки сільського господарства і АПК; економіки торгівлі та послуг; економіки промисловості; підприємництва, торгівлі та біржової діяльності; інновацій та інвестиційної діяльності; туризму та готельно-ресторанної справи; бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; фінансів, банківської справи, страхування; економічної кібернетики; маркетингу; менеджменту; публічного управління та адміністрування; історії та теорії держави та права, філософії права; конституційного права, муніципального права, міжнародного публічного права; цивільного права та процесу, сімейного права, житлового права, міжнародного приватного права; господарського права та процесу; адміністративного права та процесу, фінансового права, інформаційного права; кримінального права, кримінально-виконавчого права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики; міжнародного публічного права та міжнародного приватного права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 11. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ	
SECTION 11. NATIONAL SAFETY AND DEFENSE UNDER THE CONDITIONS OF CRISIS PHENOMENA	7
<i>Мащенко М. А.</i>	
ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	7
СЕКЦІЯ 12. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ	
SECTION 12. ECONOMIC THEORY AND HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT	8
<i>Кривобок П. В.</i>	
РОЛЬ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗРУШЕННЯХ В УКРАЇНІ	8
<i>Савчук Н. В.</i>	
ІНТЕРНЕТ-КАРДИНГ – НОВИЙ ВИД ФІНАНСОВОЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ	9
СЕКЦІЯ 13. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА	
SECTION 13. TOURISM AND HOTEL-RESTAURANT BUSINESS	10
<i>Буцанова Є. О.</i>	
ПСИХОЛОГІЯ ПРОДАЖІВ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	10
<i>Zinkevych A. O.</i>	
FEATURES OF MANAGEMENT OF ENTERPRISES OF THE RESTAURANT	11
<i>Мала О. В., Лясковська Л. Б.</i>	
РОЗВИТОК АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ІНДУСТРІЇ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ	12
<i>Шинкарьов А. О.</i>	
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВОГО ПЛАНУ В ГОТЕЛІ	14
СЕКЦІЯ 14. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
SECTION 14. ACCOUNTING, ANALYSIS, AND AUDIT	16
<i>Єланська Н. О.</i>	
ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ І ЗАВДАНЬ САНАЦІЙНОГО АУДИТУ	16
<i>Малейчук А. В.</i>	
ПРИЗНАНИЕ ВЫРУЧКИ ОТ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОДУКЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	17
<i>Мурашко В. С.</i>	
НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ	19
<i>Мурашко В. С.</i>	
АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	21

Оврашко Р. О. ОБЛІК ТА ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	23
Однорог Є. В. СТРУКТУРА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ.....	25
Омельяненко В. І. ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	26
Польовик Є. В. ПРОБЛЕМИ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ.....	28
Приймак Н. В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ПРО ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ КРЕДИТУВАННЯ.....	30
Созонова Н. О., Роєнко Г. О. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ	33
СЕКЦІЯ 15. ЕКОНОМІЧНА КІБЕРНЕТИКА SECTION 15. ECONOMIC CYBERNETICS	35
Кіпоренко С. С. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВ.....	35
Коменчук О. В. ОПТИМІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	36
СЕКЦІЯ 16. МЕНЕДЖМЕНТ SECTION 16. MANAGEMENT	39
Доронін С. А. МОБІЛЬНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ І ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА.....	39
Драйчук К. П. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	41
Кісельова А. Є. СУЧАСНІ ЗАСОБИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	43
СЕКЦІЯ 17. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО SECTION 17. CONSTITUTIONAL LAW, MUNICIPAL LAW, PUBLIC INTERNATIONAL LAW	44
Ланьо О. О. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ОПОЗИЦІЇ В КАНАДІ.....	44

<i>Попельницька Н. С.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРАВА В УКРАЇНІ	45
СЕКЦІЯ 18. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА SECTION 18. CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY, CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS.....	48
<i>Боровик О. М.</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВІДБИТКІВ ПАЛЬЦІВ В БІОМЕТРІЇ	48
<i>Левченко К. І.</i> ДО ПИТАННЯ ПОМИЛКОВОГО СПРИЙНЯТТЯ ТРАКТУВАННЯ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ТА ГРАФОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗ, ЇХ ОСНОВНІ ЦІЛІ	50
<i>Мокляк А. С.</i> ПРОБЛЕМИ ПРИ БІОМЕТРИЧНІЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗА ПАПІЛЯРНИМИ УЗОРАМИ ПАЛЬЦІВ РУК.....	51
<i>Насталенко Р. В.</i> ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	53
<i>Печорін П. М.</i> КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МАРКУВАЛЬНИХ ПОЗНАЧЕНЬ НА ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСАХ	55
<i>Роман М. С., Сотула О. С.</i> СУЧАСНІ СХЕМИ ТА ТИПИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	60
<i>Тарасов Д. С., Зубенко В. В.</i> ПРОТИПРАВНІ ПРОЯВИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ВІДНОСНО ПРАВ ЛЮДИНИ.....	62

СЕКЦІЯ 11

SECTION 11

УДК 338.22

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА В
УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ
NATIONAL SAFETY AND DEFENSE UNDER
THE CONDITIONS OF CRISIS PHENOMENA**

Машенко М. А.

к. е. н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії, статистики та прогнозування,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

**ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЩОДО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Інвайронментальна безпека – це стан захищеності економіки та навколишнього середовища, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатний до вирішення проблем збалансованого розвитку економіки й поліпшення стану навколишнього середовища та сприяє розробці й реалізації національних концепцій екологічно стійкого розвитку й механізму його забезпечення [1, с. 55].

Політика забезпечення інвайронментальної безпеки підприємства є складовою загальної політики розвитку підприємства і визначається прийнятою на даний період стратегією (стратегічним набором). Формуючи політику, необхідно акцентувати увагу на екологічній складовій діяльності господарств – впровадженні безвідходних технологій, екологічно чистого виробництва, екологічного маркетингу та менеджменту.

Пріоритетними напрямками інвайронментальної безпеки повинні бути: ресурсозберігаюча спрямованість використовуваних у виробництві технологій у всіх галузях промисловості, зменшення ресурсоемності виробництва; створення єдиної системи екологічного моніторингу; зменшення рівня забруднення навколишнього середовища по всій країні до екологічних та санітарних норм; поглиблення співпраці з світовою спільнотою у вирішенні екологічних проблем; розвиток екологічної освіти, культури та системи підготовки населення; попередження та ліквідація екологічних катастроф, стихійних лих, наслідків надзвичайних ситуацій та аварій; розвиток науково-технічного потенціалу у галузі екології; прискорений розвиток виробництв, які здатні підвищити експортний потенціал; вдосконалення правового механізму регулювання взаємодії органів державної влади на всіх рівнях; поліпшення інвестиційної привабливості; поліпшення бізнес-клімату; забезпечення енергетичної незалежності; ефективна кадрова політика в еколого-економічній сфері; формування стійкої системи національних цінностей і інтересів в еколого-економічній сфері [2, с. 52].

Економічний ефект – це вигода, виражена в кошторисі підприємства. На практиці, як правило, економічним ефектом корисного результату виробничого процесу на підприємствах є прибуток або економія коштів і ресурсів.

Економічний ефект є абсолютною величиною залежно від масштабу виробництва та будь-якої економії витрат: матеріальних; трудових; фінансових тощо.

Слід зазначити, що, незважаючи на важливість показника економічного ефекту, недостатньо лише оцінити ефективність виробничого процесу. Слід також враховувати співвідношення між результатами економічної діяльності та витратами на проживання та робочу силу та ресурси.

Іншим важливим показником діяльності компанії є економічна ефективність. Цей показник залежить від економічного ефекту, а також від витрат і ресурсів, які викликають цей ефект. Економічна ефективність є відносним значенням та є результатом співвідношення між економічним ефектом, витратами та ресурсами.

Недостатньо оцінити ефективність виробничого процесу з точки зору економічної ефективності. Необхідно розрахувати соціальну та організаційну ефективність.

Список літератури

1. Машенко М. А. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «інвайронментальна безпека». *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. С. 49 – 55.
2. Машенко М. А., Литвиненко А. В. Визначення пріоритетів інвайронментальної безпеки України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 61. С. 47 – 53.

СЕКЦІЯ 12 ||| ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ
SECTION 12 ||| ECONOMIC THEORY AND HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT

УДК 334.02

Кривобок П. В.

аспірант,

Національний університет харчових технологій

РОЛЬ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗРУШЕННЯХ В УКРАЇНІ

Соціально-економічним станом в Україні не задоволена переважна більшість громадян нашої держави. Значна частина з них вважає, що причина цього в політиках, які сприяють розвитку корупції, погіршують умови ведення бізнесу, приймають пагубні для нашої економіки закони та рішення тощо. На перший погляд, це так, однак варто подивитися на явку громадян на виборах за останні роки і стає зрозуміло, що навіть таким найпростішим способом впливу на зміну ситуації громадяни України нехтують скористатися. Так, в 2014 році на президентських виборах явка склала 59,48 %, а на парламентських – 52,42 % [1]. Тобто ледь більше половини громадян з правом голосу висловили свою позицію.

Але чи справді громадяни України є інертними і їм байдуже до майбутнього держави та суспільства?

Модель соціально-орієнтованого підприємства, як виду підприємництва з чітко визначеною соціальною ціллю [2], передбачає активне залучення членів громади. Опитування серед жителів села, де розглядається можливість створення підприємства [3], що відповідає моделі соціально-орієнтованого, виявило наступні результати. З 80 опитаних людей 45 осіб зазначили, що вони були б готові працювати на такому підприємстві, 22 особи – готові зробити грошовий внесок в створення такого підприємства, 15 осіб – готові долучитися до створення підприємства фізично (як будівельник, організатор, монтажник та ін.), 1 особа – висловилася проти такого підприємства. Як бачимо, серед опитаних трохи більше чверті людей готові до активних дій задля покращення соціально-економічного стану свого населеного пункту через створення соціально-економічного підприємства. Більшість же, 45 осіб, розглядають підприємство лише як можливість заробітку для себе, тобто як місце працевлаштування.

Тож, вже в двох випадках ми бачимо низьку зацікавленість людей у власних діях до змін. Однак не можна стверджувати, що це настільки погана ситуація. Навіть кількох відсотків громадян вистачить, щоб змінити все суспільство. Адже є активні і пасивні особистості. Одні розпочинають реформи і ведуть за собою, інші – знаходяться в постійному очікуванні, але при цьому поступово стають прихильниками одного з активних учасників певної сфери впливу. Зокрема, в останні місяці активно обговорюється «Нове шкільне харчування», ідею якого поклав кухар Клопотенко Євген [4]. Він зміг сколихнути суспільство і знайти підхід до його свідомості в плані корисності, ефективності та привабливості харчування серед школярів. Тобто одна людина запустила механізм, який ланцюговою реакцією зараз пішов по всіх школах України.

Таким чином, роль людини в соціально-економічному розвитку нашої держави є безспірна і не потрібно сподіватися лише на діючих представників влади. При цьому не важливо скільки цих активних громадян є. Важливо, щоб знайшовся хоча б один, який зміг би зарядити всіх інших такою ідеєю, яку б прийняло суспільство і яка б була корисною для цього суспільства.

Список літератури

1. Центральна виборча комісія. URL: <http://www.cvk.gov.ua>.
2. Кривобок П. В. Соціально-орієнтоване підприємство як модель соціально-економічного розвитку сіл України. *Агросвіт*. 2015. Вип. 14.
3. Кривобок П. В. Реалізація моделі соціально-орієнтованого підприємства на прикладі сонячної електростанції. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6547> (дата звернення: 21.02.2019).
4. Думан В. Мучать в школі. Чому шеф-кухар Євген Клопотенко хоче змінити раціон школярів. *Українська правда*. 2018. URL: <https://life.prawda.com.ua/projects/health-alliance/2018/09/18/233179>.

УДК 330

Савчук Н. В.

к. е. н., асистент кафедри економічної
теорії, макро- і мікроекономіки,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ІНТЕРНЕТ-КАРДИНГ – НОВИЙ ВИД ФІНАНСОВОЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Національна економіка та інфраструктура будь-якої країни сьогодні тісно пов'язані з сучасними комп'ютерними технологіями. Щоденна робота банківської та енергетичних систем, управління польотом літаків, транспортна мережа і навіть швидка допомога знаходяться в залежності від надійної роботи автоматизованих систем. Як і будь-який прогресивний винахід Інтернет та Інтернет-послуги містять у собі ряд небезпек, а саме нову особливу форму злочинства – «кіберзлочинність».

Поняття «комп'ютерна злочинність» вперше з'явилась в американській, а потім і в іншій іноземній літературі на початку 60-х років минулого століття. «Комп'ютерна злочинність» – це порушення чужих прав та інтересів по відношенню до автоматизованих систем обробки даних [1, с. 387]. За останні 10 – 15 років сформувалось поняття «кіберзлочинність» – під якою розуміють злочинність в традиційному сенсі цього слова, але яка має місце в мережі Інтернет [2, с. 165]. Кіберзлочинність – це поняття, яке охоплює, на нашу думку, комп'ютерну злочинність (де комп'ютер – предмет злочину, а інформаційна безпека – об'єкт злочину) та і інші зазіхання, де комп'ютер є знаряддям або способом злочину проти власності, авторських прав, громадської безпеки, моралі тощо [3, с. 338]. Кіберзлочинність виступає стримуючим фактором розвитку конкурентоспроможності економіки країн світу, в тому числі і України, оскільки покупці, підприємства та банки з пересторогою використовують нові технології – Інтернет-послуги. Головною «жертвою» кіберзлочинності є економіка. За даними компанії Symantec втрати від кіберзлочинності в 2017 році в США склали 19,4 мільярда дол. [4].

Найбільш розповсюдженим видом кіберзлочинності є найпростіший його вид – Інтернет-кардинг (віртуальний картинг), це крадіжка реквізитів та коштів з пластикових карток в мережі Інтернеті. Варіанти шахрайства трансакцій такі:

– зі сторони покупця – введення номеру чужої картки; створення картки-двійника; отримання та використання товарів або послуг у формі інформації (книжки, компакт диски та інше) та відмова від їх оплати;

– зі сторони продавця – збільшення суми платежу; запам'ятовування отриманого номеру картки та використання його для своїх покупок; відмова від угоди;

– зі сторони банк – підробка трансакцій;

– зловмисники, які не беруть безпосередньої участі в угоді – несанкціонований збір інформації про користувача; генерація (зазвичай програмна) існуючого номеру пластикової картки; перехоплення даних платника при передачі, а також «злом» комп'ютерних систем продавця або банку, використання цих даних для маніпуляції з рахунками, створення фіктивних сайтів банків.

В мережі Інтернет існують різні чати, форуми, сайти для початківців-кардерів, існує навіть словник кардера. Заробіток кардера складає від 1000 дол. до 50 000 дол на місяць [5].

Заходами захисту від Інтернет-кардингу є: ведення електронних трансакції по захищеному протоколу http; не здійснювати покупки по передоплаті; не вводити особисті дані (номер карти, терміну її дії та CVV2-код); мати окрему кредитну картку для розрахунків в Інтернет-магазинах; використовувати банківські картки з вбудованим мікрочипом; розрахуватись карткою лише в надійних місцях.

Список літератури

1. Дашян М. С. Право информационных магистралей. М, 2007. 288 с.
2. Юрасов А. В. Основы электронной коммерции. Учебник. М.: Горячая линия-Телком, 2008. 480 с.
3. Савчук Н. В. Кіберзлочинність: зміст та методи боротьби. *Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. Вип. 19. С. 338 – 342.
4. Consumers' Overconfidence Helps Hackers Up the Ante and Steal \$172 Billion in 2017 URL: https://www.symantec.com/about/newsroom/press-releases/2018/symantec_0122_01.
5. Кардинг или как воруют деньги с кредиток. URL: <http://2wordpress.net/karding-ili-kak-voruyut-dengi-s-kreditok>.

УДК 338.4

Буцанова Є. О.

студентка факультету фізичного виховання
Запорізький національний університет

ПСИХОЛОГІЯ ПРОДАЖІВ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

Психологічна культура продажів туристського продукту починається зі створення сприятливого психологічного клімату [1].

Першим і одним з найголовніших етапів є виявлення потреб клієнта і твори на нього «правильного» першого враження.

Варто враховувати, що до різних людей необхідний різний підхід, так, деякі дослідження показують, що спілкуючись з новим співрозмовником, людина 55 % своєї уваги на «мову тіла» – жести і міміку, 38 % – на інтонацію, і всього лише 7 % – на зміст вживаних слів. З цього особливо важливо в перші миті повернути до себе людину, налаштувати його на потрібну хвилю, задати тон бесіди [2]. Якщо ж розмова відбувається по телефону більш важливо те, як менеджер каже, інтонація, настрій, правильно поставлена мова, як він себе веде при цьому важлива складова, всі ці елементи визначають, імпонує менеджер говорить по телефону клієнта. Важливо не нав'язуватися, а повернути увагу, зацікавити.

Сприятливий психологічний клімат під час продажу туристського продукту в значній мірі пов'язаний з тим, який психологічний настрій клієнта, яке його душевний стан або психологічне самопочуття.

Як варто поводитися:

- вести себе спокійно і невимушено;
- зосередити всю увагу на клієнті;
- посміхатися і підтримувати контакт очей;
- підкреслювати мімікою зацікавленість в бесіді;
- використовувати відкриті жести;
- говорити з тією ж швидкістю, що і клієнт;
- позитивно відгукуватися про особу клієнта;
- показувати власну повагу колег по роботі;
- демонструвати доброзичливість, задоволеність життям, гармонію з собою і оточуючими [1].

Важливим фактором є поінформованість менеджера у всіх аспектах і дрібницях справи, якою він займається. Буквально він повинен знати все, про продукт який він хоче продати, аж до деталей які здаються навіть смішними. Чим впевненіше говорить агент, тим більше довіри він зможе викликати у клієнта.

Структурування інформації, що подається. Те, як агент підносить туристу інформацію, говорить про його організаторських здібностях і можливості правильно спланувати подорож і уберегти клієнта від несподіваних і недовомлених проблемах. Головне сказати про все коротко, але так, щоб окреслити головні моменти.

Правильний підбір слів. Помилкою є піднесення начебто як «правильної» інформації «неправильними» словами. Наприклад, не варто пропонувати «дешевий квиток», краще сказати «квиток за нижчою вартістю», так клієнт не відчуватиме себе ніяково при слові «дешовий», яке може асоціюватися з поняттям «неякісний».

Підіб'ємо підсумок, головне правила роботи туристичного менеджера з клієнтами: що привертає зовнішній вигляд і мова, здатність викликати до себе довіру, грамотне оперування знаннями і психологічними важелями.

Список літератури

1. Руденко А. М., Довгалева Н. А. Психология социально-культурного сервиса и туризма. Ростов н/Дону: Феникс, 2005. 256 с.
2. Соціальна сервіс і туризм. URL: https://knowledge.allbest.ru/sport/3c0a65625a2bc78a5d43b89521206d37_0.html.

UDC 338.4

Zinkevych A. O.

Master student of the Faculty of Physical Education,
Zaporizhzhia National University

FEATURES OF MANAGEMENT OF ENTERPRISES OF THE RESTAURANT

Management in the restaurant industry ensures the qualitative performance of specific types of work by the personnel of the enterprise. Restaurant establishments are complex social systems, within which it is possible to distinguish two components: production and services, and management. These components are subject to each other and are in a certain relationship with each other.

The enterprises of the restaurant industry of the high category, as a rule, have a large capacity; the lower ones are small or sore in volume. That is why they have a different number of managerial staff. The retention of the large staff of managers is economically justified only at large enterprises. The main task of successful management is to combine all types of enterprise activities, use professional skills of personnel, motivating their activities based on satisfaction with labor and fair remuneration for work.

In connection with the elimination of centralized management structures, the acquisition of full economic independence, the deployment of privatization processes, enterprise managers are forced to independently plan their further development, enter into relevant business agreements, provide technological processes for the provision of services, select personnel and manage the work of staff, solve a lot of unpredictable problems every day [1].

The management process depends on the main functions of the enterprise (production, sales and organization of consumption of food products). Restaurant business enterprises today provide many new additional services, which also complicates the management of the enterprise.

First of all, the processes of production and service provision are complex, therefore, enterprises have specific supply systems, pricing, marketing activities, resource provision, etc. [3].

Most restaurants are part of different complexes, which is reflected both in production and management processes. Thus, management in the restaurant industry should take into account the peculiarities of the functioning of the enterprises of the industry, which include:

1. Dependence on changes in consumer demand. Consumer demand is influenced by many factors that do not depend on restaurant activity. In particular, a decrease in real incomes of the population leads to a decrease in demand for products and services of enterprises.

2. A combination of the production, sale and organization of consumption of culinary products in restaurants. That is why, managers should have certain abilities to organize efficient production, sales and consumption of culinary products.

3. A wide range of products and services that are sold to consumers. Managers of restaurants are obliged to focus their attention on the characteristics of the formation of demand for products and services enterprises [2].

4. Territorial dispersal of small-scale catering enterprises. Dependence on consumer demand requires the location of restaurants in the vicinity of places of residence, rest, work of the population, which creates some difficulties in managing them.

All in all, management peculiarities are connected with the provision of high-quality services to the population, the establishment of relations with state authorities, increase of the effectiveness of the organization of production and economic processes and the efficiency of using property of enterprises, using modern technologies and methods of ensuring their competitiveness in the market, introduction of information technologies, integration with other participants in recreational business. The fulfillment of these and other tasks will help to maintain the achieved levels of development and promptly restore the pace of their growth.

References

1. Avetisova A. O. Restaurant networks: competitive advantages, problems, prospects of development. *Bulletin of social and economic research*. 2013. № 28. P. 117 – 123.
2. Tkachova S. S., Tkachenko O. P. Management of restaurant enterprises. Kharkiv: Kharkiv State University of Food and Trade, 2009. 190 p.
3. Petruk Y. Topical Problems of Managing the Development of Restaurant Industry Enterprises in Ukraine. *Economy*. 2014. pp. 41 – 47.

УДК 004.91

Мала О. В.

студентка факультету економіки та підприємництва,
Вінницький національний аграрний університет,

Ляковська Л. Б.

студентка факультету економіки та підприємництва,
Вінницький національний аграрний університет

Науковий керівник:

Киш Л. М.

к. е. н., доцент кафедри моделювання та інформаційних технологій,
Вінницький національний аграрний університет

РОЗВИТОК АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ІНДУСТРІЇ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Зростаюча конкуренція та збільшення обсягів продажу стимулюють оперативність в роботі готельного господарства. У зв'язку з цим вирішення цієї проблеми може стати автоматизація усіх складових управління готелями. Загальною функцією яких є інформація номерного фонду, моніторинг за конкретним номером, що дає змогу здійснювати продаж та бронювання номерів, а також показує статистику діяльності готелю. Також автоматизація дозволяє спростити та зменшити роботу в часі за документацією та не дає змогу не зробити помилку при бронюванні та поселенні в номер яких може допустити людина. Тому сьогодні автоматизація є основною складовою підвищення економічної ефективності кожного готельного підприємства.

Поява перших комп'ютерних систем зафіксована у 1975 р. на Заході та від того часу постійно вдосконалюється набуваючи досвіду впровадження та поширення у світі. Тим часом в Україні готельні системи з'явилися наприкінці ХХ століття. В наш час на ринку доступно близько десяти систем які представлені різними виробниками, в тому числі і закордонними (Epitome, OPERA, Fidelio, «Інтеротель», Servio, R-Keeper, InStyl, «Едельвейс») [4].

На нашу думку масовому запровадженню АСУ сприяли такі процеси:

- малозабезпечена матеріально-технічна база;
- стереотипність власників готелів та їх керівників персоналом;
- високі ціни на необхідне обладнання для автоматизації.

Вирішення проблеми матеріально-технічного оснащення можна позбутися завдяки матеріальним внескві. Знаючи етап на якому стрімко розвиваються технологічні процеси, фізичні особи мають доступ до широкого спектра технологій. Проблема із високими цінами на автоматизацію має досить просте рішення пов'язане із швидким розвитком ринку інноваційних технологій. Теперішні темпи розвитку ІТ створені з формуванням жорсткої наростаючої конкуренції на ринку. Ця ситуація є прибутковою тільки для вітчизняних підприємств, тому що конкуренція створює умови що роблять технології доступними без зайвих зусиль та великих капіталовкладень [1].

Згадані вище проблеми потребують комплексного вирішення. Зміст цих проблем полягає в психологічних особливостях суспільства таких як: страх змінити своє звичне середовище, невпевненість в своїх знаннях в ІТ системах. Для сучасної економіки основною характеристикою є інноваційність. Підвищення науково-технічного прогресу сприяє боротьбі конкурентів за клієнта. За допомогою автоматизації всіх сфер готельного бізнесу збільшується економічна ефективність господарства. Індустрія гостинності з початком нового століття стала одною із найвигіднішою пропозицією для інвесторських внесків. У зв'язку з тим що на готельну індустрію не впливає ринкова економіка, тому що яка б криза не була в світі середні та вищі класи населення завжди подорожували і будуть подорожувати по світі. У зв'язку з цим зміцнюються економічні відносини між країнами, компаніями та підприємствами.

Багатогранність комп'ютерних технологій, включаючи в себе спеціалізовані програми для управління готелями та комп'ютерні мережі загального користування, широко використовуються в готельній індустрії. Також на сьогодні користуються популярністю інформаційні технології що мають мультимедіа, комунікаційні мережі та інше. Просування готельних послуг впливає на інформаційні технології. За допомогою електронної пошти готелю – direct mail, можна розсилати нову інформацію про продукт готелю іншим компаніям. В останній час набуло поширення створення власних сайтів у мережі Інтернет. Системи резервування CRS(Computer Reservation System) сприяли швидкому поширенню. Це дозволило прискорити процес резервування, здійснювати його в режимі реального часу і тим самим підвищити якість надаваних послуг за рахунок скорочення часу обслуговування гостей [2].

Системи автоматизації більшою мірою побудовані із модулів, які закріплені за кожним із напрямків роботи готелю. У більшості це комплекс таких модулів як: керування матеріальними потоками, управління персоналом, управління обслуговуванням, управління фінансами та інші не менш важливі у роботі готелю модулі.

Але не усі системи об'єднують усі модулі в одне ціле. На це впливають різні фактори, наприклад, такі як широке поширення продуктів спеціалізованих програм, погана можливість створювати власні проекти, та не усі підприємства мають необхідність використовувати такі модулі. На даний час, багато переваг та перспективу мають компанії, які виготовляють модулі як повну складову автоматизації так і їх окремі складові частини. Дана система автоматизацій управління є вигідною для власників готельних і ресторанних підприємств, оскільки забезпечує лише необхідні складові автоматизації для використання в готелі, і дає змогу зменшити витрати на купівлю інформаційних технологій та удосконалити управління готелем без великих внесків [3].

Модуль системи управління тарифами є складовою автоматизації. Дані системи мають велике значення у розвитку готельної індустрії та мають можливість забезпечити аналіз інформації. До того ж оптимізація прибутку охоплює особливість фрагментів втілення

послуг готельного господарства. Налаштування системи проводиться із врахуванням змін у системі бронювання, ціні та собівартості. Менеджмент готелів має особливість створювати ряд дій, що дозволяють автоматично вносити зміни до рекомендацій. До них відноситься тактика торговельної політики закладів готельного господарства у подальшій їх перспективі. Для управляючих готельними комплексами, модуль оптимізації прибутку дає можливість доступу до основних характеристик готелів.

Сприяння активному розвитку та покращенню функціонування готельних господарств стають інновації. Досвід міжнародних підприємств готелів показує, що інновації, а також впровадження чогось нового можуть побороти конкуренцію без будь-яких інших їх можливостей.

Список літератури

1. Роглев Х. Й. Основи готельного менеджменту: навч посібник. Київ: Кондор, 2010. 408 с.
2. Шаповалова О. М. Інноваційна діяльність, як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 16. С. 224 – 228.
3. Лутай А. П. Інформаційні технології та системи управління в готельно-ресторанному бізнесі України. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2011_31_2/Lutay.pdf.
4. Чудновский А. Д., Жукова М. А. Информационные технологии управления в туризме. Москва: КноРус, 2016. 104 с.

УДК 659.1

Шинкарьов А. О.

старший викладач кафедри туризму,
Національний університет фізичного виховання і спорту України

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВОГО ПЛАНУ В ГОТЕЛІ

Планування маркетингу є складовою частиною планування діяльності підприємства. План маркетингу – документ, який є найважливішою складовою частиною річного плану розвитку підприємства (поряд з фінансовим, виробничим і іншими планами), в якому встановлюються ринкові цілі підприємства і пропонуються методи їх досягнення. Під плануванням маркетингу розуміється розробка планів для кожного окремого виробництва, товару або товарної марки підприємства. Мається на увазі, що підприємство прийняло стратегічне рішення щодо того, що робити з кожним зі своїх продуктів / послуг. Тепер для кожного з них потрібен детально розроблений план маркетингу. План маркетингу повинен включати в себе наступні розділи: перелік контрольних показників, виклад поточної маркетингової ситуації, перелік небезпек і можливостей, перелік завдань і проблем, стратегії маркетингу, програми дій, бюджети та порядок контролю за виконанням наміченого [1].

До основних контрольних показників діяльності готелю відносяться:

1. Room Revenue (виручка від реалізації номерного фонду) – показник розраховується як повна виручка від номерного фонду за вирахуванням податків і витрат на харчування. Вимірюється в грошових одиницях. Комісія, яка сплачується посередникам, теж віднімається.

2. Occupancy (завантаження) дорівнює кількості проданих номерів за період часу поділеною на загальну кількість номерночей в періоді. Вимірюється в процентах.

3. ADR (середня ціна на номер).

Готелі не продаються по одному базовому тарифу. Все залежить від сезону, від того, чи застосовує готель динамічне ціноутворення, які спеціальні пропозиції виводить, чи є у нього корпоративні клієнти і так далі. Іншими словами, на ринок потрібно реагувати, а значить, експериментувати з тарифами.

ADR дорівнює виручці від продажу номерного фонду, поділеної на кількість проданих номерів. Так ми отримуємо вартість, за якою продавали номери, вже з урахуванням усіх знижок. Вимірюється в грошових одиницях.

При аналізі поточної маркетингової ситуації слід проаналізувати наступні данні:

Щомісячна виручка від реалізації номерного фонду за останні 3 – 5 років. Аналіз цього показника дасть нам змогу виявити сезонність продажів, періоди високого завантаження і як наслідок більших доходів, та період низького завантаження, та менших доходів.

Також слід проаналізувати темпи приросту/зменшення виручки від реалізації номерного фонду. У випадку якщо темпи приросту за попередні роки складають 10 – 15 % не варто в планові показники на наступний рік закладати темп приросту на рівні 40 %.

Завантаження готелю по днях. Цей показник показує наскільки ефективно спрацювали ваші продажі в конкретні період часу. При аналізі завантаження слід звернути увагу на зовнішні фактори впливу на завантаження вашого готелю та готелів конкурентів. Так наприклад щорічні масові заходи такі як виставки, спортивні змагання, фестивалі приваблюють до регіону додаткову кількість туристів. У випадку якщо за минулий період у вашому регіоні проходили заходи на кшталт фіналу Ліги Чемпіонів, чи фіналу конкурсу Євробачення показник завантаження під час цих заходів не слід враховувати на наступний рік. І навпаки, якщо у на ступному році заплановане проведення подібних заходів це потрібно врахувати при побудові маркетингового плану.

Результат аналізу завантаження по днях слід оформити у вигляді календарю завантаження на наступний рік. За допомогою такого наочного графіку завантаженості номерного фонду ви можете розробити перелік завдань і проблем, стратегії маркетингу та програми дій.

Так в період високо завантаження слід поставити завдання збільшити вартість проживання і так чином збільшити виручку від реалізації номерного фонду при цьому не втрати на зменшені завантаженості. Також в цей період слід запланувати мінімальну кількість заходів направлених на стимулювання збуту та зменшити бюджет на рекламу.

Особливу увагу слід приділити періодам з низьким рівнем завантаженості. Проведений аналіз зовнішніх факторів допоможе вам з'ясувати причини низького рівня завантаженості. Наприклад для готелю орієнтованого на ділового гостей в період травневих свят завантаженість номерного фонду знижується. Для збільшення відсотка завантаженості слід розробити план заходів щодо залучення до готелю гостей які прибувають у місто з туристичною метою. І навпаки готелю який розташований в курортному регіоні в період весна-осінь, піку ділової активності, слід розробити план заходів щодо проведення у себе конференцій, семінарів та інших ділових заходів.

На слід забувати про внутрішні фактори які впливають на зниження завантаженості номерного фонду. Основним джерелом таких фактів є зворотній зв'язок від ваших гостей, наприклад відгуки на сайтах бронювання готелів в мережі Інтернет таких як booking.com. Серед найпоширеніших чинників зменшення завантаженості є стан матеріально-технічної бази та якість надання готельних послуг. Періоди низької завантаженості номерного фонду слід використовувати для проведення заходів щодо усунення внутрішніх факторів зменшення завантаженості. Саме в такі періоди в готелі слід проводити поточні ремонти номерів та приміщень, реновацію готелю, проведення ребрендингу, навчання персоналу та інші заходи направлені на підвищення якості надання готельних послуг.

Список літератури

1. Котлер Ф. Основы маркетинга Краткий курс Москва: Издательский дом Вильямс, 2007, 656 с.
2. Jokima Hiller, Jill Woods The RevPAR Formula: OCC + ADR = RevPAR. Outskirts Press, Incorporated, 2011. 60 p.

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ І ЗАВДАНЬ САНАЦІЙНОГО АУДИТУ

В умовах вдосконалення управління і розвитку ринкової економіки посилюється роль і значення бухгалтерського обліку. Формування якісної інформації про фінансово-господарської діяльності підприємства для об'єктивного прийняття управлінських рішень є головною метою бухгалтерського обліку. В сучасних умовах питання організації обліку і аудиту набувають особливої актуальності, оскільки фінансова стійкість і фінансове становище підприємства багато в чому залежать від ефективності використання на підприємстві його ресурсів.

Аудит являє собою незалежну перевірку бухгалтерської звітності та обліку, а також перевірку первинних документів та інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства для того, щоб виявити достовірність звітності, обліку, відповідності його до чинного законодавства та нормативам. Тому головною метою аудиту є висновок аудитора про відповідність фінансової звітності підприємства нормативним інструкціям. Такий висновок називається аудиторським, за яким висвітлюється реальний фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Збирання та обробка достовірної інформації про господарську та фінансову діяльність, а також формування на цій основі аудиторських висновків є головними завданнями аудиту. Тим самим, аудит відображає всі аспекти того підприємства, яке перевіряється. Але для якісного складання висновку, аудитор повинен отримати достовірну та достатню інформацію, а в іншому випадку – аудиторський висновок буде помилковим [1].

Аудиторські перевірки – це аудиторські послуги у вигляді експертиз, консультацій, звітності, оподаткування, аналізу фінансово-господарської та інших видів діяльності.

Існує багато видів аудиту. Розглянемо детальніше поняття «санацийний аудит». Санацийний аудит, як і звичайний аудит, являє собою перевірку фінансової звітності та будь-якої облікової та економічної інформації. Але головною відзнакою є те, що санацийний аудит є перевіркою звітності саме неплатоспроможного підприємства з метою оцінки його фінансового стану, глибини фінансової кризи та визначення санацийної спроможності.

До задач санацийного аудиту відносяться:

- оцінка результатів діяльності за попередній і поточний роки;
- визначення фази кризи в якій перебуває підприємство;
- визначення причини кризи;
- визначення факторів позитивного і негативного впливу;
- формування висновку про структуру балансу і про платоспроможність підприємства;
- визначення резервів і факторів беззбиткової діяльності.

Санацийний аудит відбувається у два етапи. На першому етапі аудитор повинен:

- 1) виявити причини кризового стану підприємства і глибини його кризи;
- 2) визначити санацийну спроможність підприємства.

А на другому етапі аудитор перевіряє план санації для збиткового підприємства. А саме:

- 1) визначає реальність запропонованого плану санації;
- 2) визначає, на скільки план санації є ефективним для існуючих умов[2,с.95-97].

Для впровадження санаційного аудиту необхідно застосування спеціальної методики.

Методики мають стати:

- методика визначення фінансового стану та глибини фінансової кризи;
- методика визначення санаційної спроможності;
- методика фінансового оздоровлення підприємства.

Сьогодні методологічні і методичні основи аналізу господарсько-фінансового стану підприємства є достатньо розробленими та адаптованими до українських ситуацій, які відбуваються на суб'єктах господарювання. Також набуває поширення застосування фінансовими аналітиками різноманітних моделей, які можуть бути використані для виконання завдань, поставлених перед санаційними аудиторами.

Аудитор повинен отримати достатнє уявлення про всі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства, про організацію бухгалтерського обліку і системі внутрішнього контролю, для того щоб правильно планувати перевірку і отримати дані, достатні для складання об'єктивного аудиторського висновку.

Список літератури

1. Актуальність аудиту в сучасних ситуаціях. URL: <http://be5.biz/ekonomika1/r2015/2701.htm>.
2. Управління фінансовою санацією підприємства: підручник / [Т. А. Говорушко, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька та ін.]; за заг. ред. Т. А. Говорушко. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 400 с.

УДК 336

Малейчук А. В.

студент кафедри бухгалтерського учета и аудита,
Полесский государственный университет

Научный руководитель:

Купрейчик Д. В.

м. э. н, старший преподаватель
кафедры бухгалтерского учета и аудита,
Полесский государственный университет

ПРИЗНАНИЕ ВЫРУЧКИ ОТ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОДУКЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И В СООТВЕТСТВИИ С МСФО

В настоящее время, вопрос определения и признания выручки является одним из самых актуальных, но, в тоже время, сложных вопросов в финансовом учете. В современных условиях имеет место тенденция приведения бухгалтерского учета и отчетности многих стран в соответствие с международными стандартами финансовой отчетности. Данная тенденция обусловлена протекающими процессами глобализации. В связи с этим представляется актуальным сравнение порядка признания выручки в Республике Беларусь и в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности.

В Республике Беларусь порядок признания и отражения выручки регулируется Инструкцией по бухгалтерскому учету доходов и расходов от 30 сентября 2011 г. № 102. В соответствии с данной инструкцией, условиями признания выручки от реализации продукции являются:

- передача рисков и выгод, связанных с правом собственности на продукцию, товары;
- возможность определения суммы выручки;

- получение организацией экономических выгод в результате совершения хозяйственной операции;
- возможность определения произведённых при совершении хозяйственной операции расходов [1].

Согласно международному стандарту финансовой отчетности № 15 «Выручка по договорам с покупателями» выручка признается на основе пятишаговой модели:

1. Идентификация договора.
2. Идентификация обязанностей, подлежащих исполнению.
3. Определение цены сделки.
4. Распределение цены сделки.
5. Признание выручки.

Согласно МСФО № 15, договором признается соглашение между двумя или более сторонами, права и обязательства которого обеспечиваются правовой защитой. Для того, чтобы договор учитывался организацией, он должен быть одобрен сторонами, иметь коммерческое содержание, права каждой стороны в отношении товаров или услуг должны быть идентифицированы, а также должна существовать вероятность получения.

Далее организация должна оценить товары или услуги, которые были обещаны покупателю, и определить в качестве обязательства к исполнению и определить цену сделки. Цена сделки – это сумма, на которую организация рассчитывает получить право в обмен на передачу товаров и услуг. Если в договоре содержатся элементы переменного возмещения, организация будет оценивать сумму переменного возмещения, на которую она будет иметь право в соответствии с договором. Переменное вознаграждение может возникать, например, в результате скидок, возвратов, кредитов, уступок в цене, стимулов, бонусов за исполнение, штрафов или других подобных предметов.

После определения обязательств по исполнению договора и определения цену сделки, необходимо разделить цену сделки и распределить ее по отдельным обязательствам исполнения.

Признание выручки происходит, когда предприятие выполняет обязательство к исполнению. Доход признается по мере того, как контроль передается либо с течением времени, либо в определенный момент времени. Контроль над активом определяется как способность использования и получения выгоды от актива [2].

Выручка признается в момент или по мере того, как компания выполняет обязательства по договору путем передачи продукции покупателю. Одним из критериев для определения необходимости признания выручки по мере выполнения обязательств является возможность клиентов одновременно получать и использовать выгоды, предоставляемые организацией.

Сравнительный анализ признания выручки в соответствии с МСФО 15 и Инструкцией по бухгалтерскому учету доходов и расходов № 102 представлены в таблице 1.

Таблица 1

Признание выручки Республике Беларусь и в соответствии с МСФО

Критерий	Республика Беларусь	МСФО 15
1	2	3
Подход к признанию выручки	На основе передачи рисков и выгод	На основе передачи контроля
Вероятность получения экономических выгод	Высокая	Высокая
Определение суммы выручки	Может быть достоверно определена	Может быть достоверно определена
Дата признания выручки	Не позднее даты передачи покупателю рисков и выгод, связанных с правом собственности на продукцию, товары	В момент передачи контроля над активом

Продолж. табл. 1

1	2	3
Признание выручки с длительным циклом выполнения	Может быть признана в бухгалтерском учете по мере готовности работы, услуги и приемки заказчиком отдельных этапов или по завершении выполнения работы, оказания услуги в целом.	По мере того, как компания выполняет обязательства по договору
Отражение выручки	Возникновение дебиторской задолженности	Возникновение договорного актива – права организации на вознаграждение в обмен на товары или услуги
Наличие указаний по идентификации обязанностей к исполнению	Наличие ограниченного объема указаний	Наличие конкретных указаний
Наличие критериев признания выручки на протяжении времени	Отсутствие конкретных критериев	Наличие конкретных критериев

Источник: собственная разработка на основании источников [1; 2]

Таким образом, можно сделать вывод о том, что в Республике Беларусь на законодательном уровне была проведена работа над приведением методики признания выручки в соответствие с требованиями международных стандартов бухгалтерской отчетности.

Однако существуют некоторые различия в условиях признания выручки. В Республике Беларусь таким условием является передача рисков и выгод покупателю. В то время как, согласно МСФО 15 выручка должна признаваться по мере передачи контроля на активом, а переход существенных рисков и выгод является лишь одним из элементов анализа. Это может быть связано с тем, что МСФО 15 вступил в силу с 1 января 2018 года. В действовавшем ранее международном стандарте МСФО (IAS) 18 выручка должна была признаваться также после передачи покупателям существенных рисков и выгод.

Также можно отметить, что в международном стандарте более полно раскрыты указания по идентификации договоров, обязательств к исполнению, даны конкретные критерии признания выручки по мере выполнения обязательств по договору.

Список литературы

1. Инструкция по бухгалтерскому учету доходов и расходов, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.09.2011 № 102. URL: http://www.minfin.gov.by/upload/accounting/acts/postmf_300911_102.pdf.

2. Стандарты МСФО (IFRS) IAS 18 Выручка. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-15-revenue-from-contracts-with-customers>.

УДК 657

Мурашко В. С.
магістр,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Науковий підхід до вивчення будь-якої категорії чи явища передбачає в першу чергу визначення змісту поняття, його сутності, місця і ролі в сукупності інших категорій та

явищ. Наукові трактування якості є досить різнобічними, проте об'єднаними певною загальною філософією дефініції. Так, виходячи із суб'єктивних позицій, Ф. Кросбі визначає якість як відповідність вимогам. У. Демінг вважає, що управління якістю не означає досягнення досконалості, а отримання такого рівня якості, на який розраховує ринок. Д. Джуран визначає якість як відповідність призначенню. А. Фегенбаум називає якість сукупністю складних ринкових, технічних та експлуатаційних характеристик виробу, завдяки яким останній відповідає очікуванням споживача. Д. Харрінгтон визначає якість як задоволення або перевищення вимог споживача за прийнятною для нього ціною [1].

Для підвищення конкурентоздатності готельно-ресторанного підприємства його керівництво зобов'язане створити та ввести в дію систему управління якістю, вплив якої поширюється не тільки на продукцію, що виробляє підприємство, але й на послуги, які надаються. З цією метою попередньо проводиться аналіз роботи підприємства, визначаються критерії по якості всіх робочих процесів, виділяються ті профілактичні заходи, які дають змогу попередити появу проблем. Паралельно проводиться розробка документації системи управління якістю, підґрунтям якої повинні слугувати державні законодавчі та нормативні документи, а також схема управління підприємством. Було встановлено, що роботи з покращення якості обслуговування в готельно-ресторанних комплексах у Львівській області проводяться відповідно до профілю діяльності окремих головних підрозділів підприємств – готельної та ресторанної частин. Для забезпечення якісної роботи готельної частини визначаються можливості добротного виконання діяльності за напрямком основного та додаткового сервісу, людські та матеріальні резерви для покращення роботи, проводяться маркетингові дослідження по вивченню потреб надання додаткових послуг із відповідним покращенням якості готельного продукту. Вже на стадії підготовчих робіт з введення системи якості розробляють методики та документацію (програма, настанови, протоколи), що встановлюють вимоги до здійснення усіх пов'язаних із виконанням послуг процесів. У методиках повинні вказуватись порядок проведення робіт з основних та додаткових послуг, управління процесами гостинності та сервісу, шляхи покращення роботи підрозділів та персоналу, реєстрація. При цьому, керівництво підприємства повинно встановити порядок доступу до протоколів якості, а вся документація має бути розбірливою і зрозумілою, чітко й легко ідентифікованою, зі встановленим терміном дії [2].

Якісна робота ресторанної частини готельного господарства забезпечується двома основними шляхами – введенням в дію системи управління якістю та безпечністю харчових продуктів (згідно із TQM, HACCP тощо) та впровадженням нових форм обслуговування чи надання додаткових послуг (проведення фуршетів, кейтерингів, виїзна торгівля тощо). Прилучення системи управління якістю та безпечністю харчових продуктів до управління закладом ресторанного господарства окреслюється переліком робіт, до яких залучений весь персонал. Перш за все, це обов'язкове навчання (яке у нинішніх умовах прийняло форму стажування) з методів контролю якості сировини, визначення критеріїв безпеки та потенційних ризиків, встановлення критичних контрольних точок можливої дефектності продукції, аналіз небезпек отримання неякісної продукції. Заходи контролю у закладі ресторанного господарства охоплюють всі рівні – від вибору постачальника сировини та її якості, технологічних особливостей обробки в заготівельних цехах до методів

приготування страв та техніки подавання їх споживачеві. Кількість контрольних точок по визначенню якості сировини, напівфабрикатів та страв у закладі ресторанного, не може бути менше семи [2].

Обов'язковими точками контролю, згідно технологічної схеми, визначаються місця надходження сировини зі складських у виробничі приміщення, а додатковими – місця виробничого процесу зі збору, очистки забрудненого столового та кухонного посуду, а також утилізації відходів. Таким чином, практична реалізація другого шляху підвищення якості роботи ресторанного господарства передбачає надання додаткових послуг, що неодмінно викликає потребу змін у стані матеріально-технічної бази, покращення технології обслуговування, росту компетентності персоналу, а також покращення внутрішніх стандартів якості [2].

Вкладання капіталів в модифікацію, поліпшення та удосконалення існуючих, впровадження унікальних технологій ресторанного обслуговування у загальному приводить до підвищення рівня якості кінцевого продукту, збільшення доходів внаслідок запобігання недолікам в обслуговуванні та пред'явлення претензій, підвищення рівня задоволеності гостей та ефективності управління і популярності закладом в цілому. Проведення таких робіт неминуче приводить до підвищення значень комплексного показника якості ресторанного продукту [2].

Список літератури

1. Мороз О. В., Ткачук Л. М. Організаційно-економічні фактори управління якістю на підприємствах: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМВінниця, 2005. 137 с.
2. Яцишин Б., Доманцевич Н. Напрямки покращення якості обслуговування та надання послуг в готельно-ресторанному господарстві. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/41973/2/2017_Iatsishin_B-Napriamky_pokrashchennia_147.pdf.

УДК 657

Мурашко В. С.

магістр,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Важливим чинником збільшення обсягу товарообороту та випуску продукції власного виробництва є зростання продуктивності праці. На підприємствах ресторанного господарства підвищення продуктивності праці можна досягти шляхом впровадження високопродуктивної сучасної техніки та передової технології, наукової організації виробництва та праці, вдосконалення форм обслуговування споживачів, підвищення кваліфікації працівників ресторанного господарства та ін. [1].

Автоматизація обліку на підприємствах громадського харчування дуже специфічна. Система автоматизації управління як програмно-апаратний комплекс складається з комп'ютерної програми та спеціалізованого устаткування. Використовуючи систему, можна значно спростити й прискорити роботу персоналу в закладі, а також оптимізувати виробничі й бізнес-процеси. Тому попередні етапи підготовки впровадження й вибору компанії-консультанта – найважливіші.

У ході дослідження ринку програмних продуктів автоматизації ведення обліку на підприємствах ресторанного господарства ми дослідили програми, які наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Програмні продукти для ведення обліку на підприємствах ресторанного господарства

№ з/п	Назва програми	Коротка характеристика програми
1.	«Вайтер»	Програма призначена для використання у сфері громадського харчування. Вона може виконувати дві основні функції – облікову і контролюючу. Облікова функція використовується бухгалтером для ведення оперативного бухгалтерського обліку. Контролююча функція може застосовуватися керівництвом, зокрема, для контролю витрат продуктів відповідно до кількості виготовлених страв, також для фінансово-господарського аналізу діяльності підприємства
2.	«Фуршет»	Програмний комплекс призначений для автоматизації роботи будь-яких підприємств громадського харчування від невеликих кафе до великих ресторанів. До складу програмного комплексу входять три програми: 1) «Менеджер» — автоматизує калькуляцію страв і розрахунок їх цін; 2) «Офіціант» — за її допомогою формуються замовлення і проводиться виписування рахунків; 3) «Звіти» — автоматизує одержання звітів і аналіз роботи підприємства
3.	R-keeper	Система здійснює повний цикл розрахунково-облікових операцій, від оформлення надходження продуктів на склад до видачі фірмового чека клієнтові
4.	«КАБАРЕ» K-SOFT	Програма призначена для комплексного обліку роботи ресторанів, барів, кафе. Система має інтуїтивно зрозумілий графічний інтерфейс, деталізовані звіти та безліч необхідних функцій для якісної роботи підприємства
5.	xPOS	Програмне забезпечення призначене для автоматизації закладів громадського харчування: ресторанів, барів, кафе, фаст-фудів, розважальних комплексів, клубів, піцерій, кав'ярень. Система має інтуїтивно зрозумілий графічний інтерфейс, багаторівневу систему знижок, деталізовані звіти і т. д. Система управляє всім спектром ресторанного IT-обладнання: сенсорними терміналами, комп'ютерними касами (POS-терміналами), відеомоніторами для кухні, фіскальними і кухонними принтерами
6.	Compas SQL	Програма необхідна для ведення повного обліку руху товарів і страв на виробництві підприємства, а також формування калькуляційних карт, розрахунку собівартості страв і формування поточного меню. Дозволяє реалізовувати всі стандартні складські операції
7.	LIBRO	Програма призначена для комплексного обліку на підприємствах ресторанного типу, бару, піцерії або кафе швидкого харчування
8.	Fishka	Пакет програм для автоматизації обліку ресторану, кафе, бару, клубу

Джерело: складено на основі [2]

В основному програми для ведення обліку на підприємствах ресторанного бізнесу мають такі функціональні можливості: розрахунок планової та робочої калькуляції та реалізаційних цін страв; облік товарів, продуктів, страв та сировини на складі; облік обороту продуктів та готових страв; автоматичний розрахунок потреби кількості продуктів для оформлення попередніх замовлень на приготування страв; інвентаризація складу на задану дату; формування догорів купівлі-продажу; списання та внутрішнє переміщення ТМЦ; автоматичне формування та підготовка до друку ряду первинних документів [3].

Отже, перед власником ресторану стоїть головне завдання – вибір системи автоматизації, яка дозволить налагодити й контролювати всю діяльність ресторану. Придбання програмного забезпечення й устаткування для автоматизації роботи персоналу – це не стільки витрати, скільки інвестиції. Система автоматизації забезпечить ефективне управління і позитивно вплине на економічні показники ресторану.

Список літератури

1. Антонова В. А. Ресторанный бизнес: механизм и эффективность управления стратегическим развитием: монография. Донецк: ДонНУЭТ, 2009. 277 с.
2. ИКТ в ресторанном бизнесе – насущная потребность или опережение времени? URL: http://www.cnews.ru/reviews/free/trade2008/articles/restaurant_3.shtml.
3. Инновации и успех в мире ресторанов. URL: <http://www.psfk.com/2014/08/innovation-success-restaurants-translates-business-experiences.html>.

УДК 657.421

Оврашко Р. О.

магістрант кафедри обліку і оподаткування,
Державний університет інфраструктури та технологій

ОБЛІК ТА ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

На сьогодні тема оцінки вартості активів при їх надходженні на підприємство є досить дослідженою і регламентованою положеннями і стандартами бухгалтерського обліку, а саме основних засобів (далі – ОЗ) які мають суттєвий вплив для більшості підприємств. Але навіть в сучасних умовах, при наближенні національних стандартів до міжнародних стандартів фінансової звітності, виникають деякі розбіжності, які в подальшому впливають на показники фінансової звітності. Так як на сьогодні українські підприємства можуть вести свій бухгалтерський облік як за національними положеннями (стандартами), так і у відповідності до міжнародних стандартів, крім тих установ, які в обов'язковому порядку ведуть облік за даними стандартами, постає проблема в аналізі як облік основних засобів за національними стандартами узгоджується з урахуванням таких за МСФЗ. Зокрема, не повністю досліджені аспекти відображення фінансових витрат на стадії надходження необоротних активів та їх оцінка, а також сума зобов'язань пов'язаних з ліквідацією основних засобів що входять до їх первісної вартості.

Виходячи з вищевикладеного, метою роботи є дослідження методичних аспектів обліку основних засобів на стадії надходження та порівняння їх оцінки відповідно до національних П(С)БО на міжнародних стандартів (МСФЗ).

Для обліку основних засобів за національним законодавством та відображення їх у фінансовій звітності, підприємства використовують П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», а також П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість», П(С)БО 14 «Оренда». Відповідно міжнародним аналогом цих стандартів є МСБО (IAS) 16 «Основні засоби», МСБО (IAS) 40 «Інвестиційна нерухомість», МСФЗ (IFRS) 5 «Непоточні активи, призначені для продажу та діяльність, що припиняється», МСБО (IAS) 17 «Оренда». Деякі методи обліку основних засобів регулюються в МСФЗ (IFRS) 13 «Оцінка справедливої вартості» та і щодо обліку основних засобів врегульовано МСБО (IAS) 20 «Облік державних грантів», натомість в Україні таких немає. На відміну від П(С)БО 7, міжнародний стандарт (IAS) 16 охоплює не весь перелік ОЗ, в ньому не зазначено, що вважати одиницею ОЗ, підприємство на власний професійний розсуд, визначає в кожному випадку, що приймати за одиницю обліку – відокремлений об'єкт, його вагому частину чи групу подібних об'єктів.

Згідно з МСБО 16 та методичними рекомендаціями № 561 від 30.09.2003 р., і відповідно П(С)БО 7 [1; 2; 3], під час надходження ОЗ приймаються на баланс за первісною вартістю(фактичною собівартістю), що складається з усіх витрат, які включають витрати на придбання чи виготовлення цього активу. Однак присутня неузгодженість між стандартами. Так, згідно П(С)БО 7 витрати що входять до первісної вартості, зазначаються лише забезпечення на відновлення лише земельної ділянки. Тоді як у МСБО 16 цей перелік дещо більше, зазначаючи «відновлення території» яка включає не тільки землю, а й докільля, акваторію тощо. Тому доцільно привести у відповідність п. 8 чинного П(С)БО 7 відповідно до вимог МСБО 16, а також змінити назву субрахунку 478 «Забезпечення відновлення земельних ділянок» що дасть змогу враховувати відновлення інших видів природних ресурсів.

Виходячи з МСБО 16 до первісної вартості ОЗ відносять теперішню вартість зобов'язань з демонтажу, переміщення та усунення наслідків негативного впливу на

довкілля. Однак у П(С)БО 7 конкретно не вказано методику визначення таких очікуваних витрат, а отже до складу первісної вартості може потрапити вся сума, а не тільки теперішня їх вартість. Недотримання визнаної норми стандарту призведе до нехтування принципу «нарахування та відповідності доходів і витрат». Адже такі витрати безпосередньо пов'язані з отриманням майбутніх економічних вигод від використання такого об'єкта як активу, та відповідно до п. 8 П(С)БО 16 «Витрати» мають визнаватися через системний розподіл його вартості між звітними періодами.

Так, керуючись інструкцією № 291 від 30.11.1999 р. [4], витрати на придбання та створення активів узагальнюються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», а облік таких активів здійснюють на рахунку 10 «Основні засоби», маємо таку типову кореспонденцію за дебетом рахунка 10 «Основні засоби» відображається сума забезпечення на передбачувану законодавством рекультивацію порушених земель, у кореспонденції з кредитом рахунка 47 «Забезпечення майбутніх витрат та платежів». Відповідно рахунок 15 «Капітальні інвестиції» також кореспондує з кредитом рахунка 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів». Отже згідно з призначенням та характеристикою рахунка 15 «Капітальні інвестиції» виходячи з інструкції №291, вважаємо, що для операцій зі створення такого забезпечення використання рахунку 15 «Капітальні інвестиції» є більш коректним.

Що стосується основних засобів які створені або придбані за рахунок позикових коштів, то відповідно до МСБО 23 «Витрати за позиками» їхня первісна вартість розраховується наступним чином: якщо актив визнається кваліфікованим, то відсотки за позиками дозволяється включити до первісної вартості, в іншому разі їх відносять до витрат поточного періоду. Згідно з національним положенням, такі витрати не включаються до первісної вартості ОЗ, винятком, відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати», є фінансові витрати, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів. Проте, чітко не визначено довготривалості часу, необхідного для створення кваліфікаційного активу, так як кваліфікаційними активами можуть бути запаси, нематеріальні активи виробничі об'єкти, інвестиції у нерухомість, які в свою чергу входять до складу оборотних та необоротних активів. Роз'яснення знаходимо у методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку фінансових витрат № 1300 від 01.11.2010 р., відповідно до якого суттєвим необхідно вважати час більше трьох місяців. Для уникнення різних тлумачень, доцільно би було в самому змісті П(С)БО 31 вказати відповідний термін.

Нерегламентованим залишається як в національному так і міжнародному стандарті порядок оцінки первісної вартості ОЗ, які придбані за умов попередньої оплати, коли термін надходження об'єкта та сплата коштів суттєво розірвані в часі. Цей часовий розрив може спричинити, з одного боку, зміну вартості грошей у часі, а також – вплив на розмір справедливої вартості; наслідки яких потребують відображення в обліку.

Отже, достовірною оцінка основних засобів є однією з головних умов в обліку активів, так як правильна оцінка може вплинути не тільки на фінансовий стан підприємств, а й на їх фінансові результати. Для України більш зручною і традиційною є оцінка основних засобів за історичною (фактичною) собівартістю, однак таке явище як інфляція викривляє реальний стан щодо їх вартості. Отож подальше впровадження міжнародних стандартів, зокрема МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» та розроблення рекомендацій щодо визначення справедливої вартості є досить перспективним для вітчизняних підприємств.

Список літератури

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.

2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03>.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0288-00>.

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0893-99>.

УДК 331.2

Однорог Є. В.

студентка 2-го курсу магістратури,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

СТРУКТУРА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Рациональна організація та використання фонду оплати праці на підприємстві є однією з запорок його ефективної діяльності. Головним чинником стимулювання працівників та зростання продуктивності праці є заробітна плата. Даний показник характеризує рівень соціально-економічного стану суспільства, тому важливим є його дослідження в сучасних ринкових умовах.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» від 24.03.1995 року № 108/95-ВР, заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [3].

Структура заробітної плати відображає її склад та внутрішню побудову, вона є сукупністю певних складників (виплат) в цілому (табл. 1)

Таблиця 1

Структура заробітної плати

Складові заробітної плати	Сутність
Основна заробітна плата	винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.
Додаткова заробітна плата	винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.
Інші заохочувальні та компенсаційні виплати	до них належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в рамках грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми.

Джерело: складено автором на основі [2; 3]

Структура фонду оплати праці має містити всі виплати, що можуть включатись до заробітної плати працівника. Виокремлення складових елементів на законодавчому рівні є доцільним, оскільки заробітна плата є складним показником. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується [1].

Основна заробітна плата має чіткий встановлений розмір, що може регулюватись відповідно до норм виробітку. Працівник за виконану роботу у будь-якому випадку отримує основну заробітну плату. Вона формується у зв'язку з умовами діяльності підприємства, кваліфікацією працівників, складністю виконуваних завдань, умов

праці тощо. До фонду основної заробітної плати належать виплати як штатним, так і нештатним працівникам.

На склад та розмір додаткової заробітної плати впливають чинники виробничої діяльності підприємства, які неможливо передбачити заздалегідь. Вони впливають з існування специфічних умов праці на підприємстві або особливостей діяльності окремих працівників.

Додаткова заробітна плата зазвичай виплачується за виконання робіт понад норму, вона враховує індивідуальні результати роботи працівників. Також, вона може виплачуватись як обов'язкова додаткова заробітна плата, наприклад, як за особливі або шкідливі умови праці.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати пов'язані з індивідуальними виплатами працівникам, наприклад, за виконання певних важливих завдань чи за роботу за рік. Вони не є обов'язковими відповідно до чинного законодавства, а встановлюються підприємствами за необхідності.

Структура заробітної плати складається з багатьох елементів (виплат), що є пов'язаними між собою. Саме існування різних видів виплат працівникам, а також їх нормативно-правове забезпечення, є особливістю структури заробітної плати. Всі виплати являють собою винагороду, що отримує працівник за виконання своїх службових обов'язків.

Кожне підприємство має можливість встановлювати структуру заробітної плати відповідно до власних потреб, але в межах чинного законодавства. Вона залежить від великої кількості чинників, особливо від стану економіки, а також політично-правового стану країни. Умови виплат мають фіксуватися в трудовому договорі. Виплати працівникам підлягають жорсткому регулюванню з боку держави, і це обумовлено тим, що вони виконують надзвичайно важливу соціальну функцію, яка полягає у справедливому розподілі доходів між працівниками. Загалом, структура заробітної плати є механізмом, що відображає формування та склад усіх виплат працівникам. Тому, в умовах постійних економічних змін, має здійснюватися дослідження структури заробітної плати, та проводитись зміни відповідно до стану економіки.

Список літератури

1. Кодекс законів про працю від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
2. Про затвердження Інструкції зі статистики заробітної плати: Наказ Держкомстату України від 13.01.2004 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>.
3. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 року №108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95>.

УДК 658.27

Омельяненко В. І.

магістрант кафедри бухгалтерського обліку,
Сумський національний аграрний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Нормативне регулювання обліку основних засобів відіграє важливу роль в питанні регламентації облікового процесу в будь-якого підприємства. Адже необхідність коректного здійснення обліку основних засобів головне завдання здійснення господарської діяльності. Проте, актуальним є питання, які законодавчі положення і документи необхідно в першу чергу брати до уваги в цілях ведення обліку необоротних активів.

Лободзинська Т. П. [1] зазначає, що економічні перетворення, які здійснюються в Україні протягом останніх років, спрямовані на реформування господарського механізму, адекватного ринковій економіці. Одним із важливих завдань, які стоять перед бухгалтерським обліком, є надання інформації про витрати на поліпшення основних засобів з метою ефективного управління виробничо-фінансовою діяльністю підприємства. Однак, якість такої інформації та об'єктивність її відображення у звітності останнім часом втрачають свою корисність для користувачів. Головною причиною такої ситуації є слабка методична розробка нормативних документів, що регулюють облік витрат на поліпшення основних засобів, неврегульованість норм податкового законодавства, їх постійні зміни та стрімка адаптація Національних положень бухгалтерського обліку до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Карелов С. П. [2, с. 165] вказує, що існує досить багато законодавчо-нормативних актів, що регулюють питання обліку та звітності основних засобів в цілому. Тому професійному бухгалтеру необхідно не тільки бути ознайомленим з усією законодавчо-нормативною документацією, але й слідкувати за змінами та доповненнями, що приймаються до них.

В свою чергу Потриваєва Н. В. [3, с. 56] зазначає, що вивчення сучасного стану нормативно-правового забезпечення обліку основних засобів в Україні свідчить про гармонізацію бухгалтерського та податкового обліку, максимальне спрощення податкового законодавства тощо. Зокрема, з урахуванням положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України (щодо податкової реформи)» фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму нарахованої амортизації основних засобів відповідно до бухгалтерського обліку, а натомість зменшується на суму розрахованої амортизації відповідно до норм Податкового кодексу України

Основним законодавчим актом з ведення бухгалтерського обліку основних засобів є П(С)БО 7 [4]. Норми цього стандарту застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності (крім бюджетних установ) і не поширюються на активи, перелік яких наведено в п. 3 П(С)БО 7. Крім того, слід керуватися Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджених наказом Мініфіну від 30.09.2003 р № 561 [5].

П(С)БО-7 оперує такими термінами і поняттями:

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [4].

Строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством/установою або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством/установою обсяг продукції (робіт, послуг) [4].

Об'єкт основних засобів – це: закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством/установою [4].

Відповідно до Податкового кодексу України [6]: основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)

Виходячи із визначень, що надані в П(С)БО та Податковому кодексі, одним із критеріїв є строк корисного використання (експлуатації), крім того в податковому обліку ще зазначається вартісний критерій.

Список літератури

1. Лободзинська Т. П. Нормативно-правове забезпечення щодо обліку витрат на поліпшення основних засобів. URL : <http://ev.fmm.kpi.ua/article/download/45315/41585>.
2. Карелов С. П. Законодавчо-нормативне забезпечення обліку та звітності основних засобів та методи їх оцінки за його умов. *Європейські перспективи*. 2014. № 5. С. 160-166.
3. Потриваєва Н. В. Нормативно-правові особливості та проблемні аспекти обліку основних засобів. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. № 1. С. 49 – 57.
4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів від 27.04.2000 р. № 92. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерства фінансів від 30.09.2003 р. № 561. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03>.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 657.1

Польовик Є. В.

студентка 3-го курсу,

Київський національний торговельно-економічний університет

Науковий керівник:

Шевченко С. О.

к. е. н., доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Актуальним в наш час є інтеграція України в міжнародну економічну систему, це зумовлює необхідність реформування існуючої системи бухгалтерського обліку в державному секторі. Прийнята Постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 437-р Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року [1], зумовлює потребу активного реформування бюджетного обліку в Україні. Адже існує багато спірних та невирішених питань щодо формування бухгалтерського обліку у бюджетних установах.

Важливим чинником ефективності функціонування суб'єктів державного сектору є якісно сформована облікова політика, її наявність та дотримання є вимогою Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Відповідно до якого, облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що їх використовує підприємство, організація, установа для складання та подання фінансової звітності [2].

Прийнята та розроблена облікова політика має забезпечувати подання у фінансових звітах інформації, яка є доречною для прийняття ефективних управлінських рішень користувачів, та достовірно відображає фінансові результати діяльності та стан суб'єкта господарювання, економічну сутність подій та операцій, є вільною від упередженості, обачною та повною в усіх суттєвих аспектах.

Основних вимог щодо змісту даного наказу немає, тому його зміст може бути як стислим, так і деталізованим по розділам та доповнений додатками. У наказі про облікову політику бюджетної установи слід визначити наступні елементи: 1) період нарахування амортизації; 2) ліквідаційну вартість активів; 3) порядок проведення переоцінки; 4) одиниці аналітичного обліку запасів; 5) порядок обліку запасів за місцями зберігання у матеріально відповідальних осіб; 6) метод оцінки вибуття запасів; 7) порядок обліку транспортно-заготівельних витрат; 8) критерії для розмежування інвестиційної нерухомості; 9) підходи до визнання доходу від необмінних операцій; 10) підходи до визнання доходу від надання послуг; 11) перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг). Також слід оформити додатками кореспонденцію субрахунків, відповідно до специфіки діяльності установи, та строки корисного використання основних засобів і нематеріальних активів [3].

Відсутність положення про облікову політику та невиконання його вимог вважається порушенням чинного законодавства, за яке відповідальні особи можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності [4].

Актуальною проблемою на практиці є те, що більшість головних бухгалтерів бюджетних установ не відокремлюють в обліковій політиці організаційні та облікові питання. Дуже часто загальнодержавні, міжгалузеві та галузеві норми визначають облікові питання. Але, якщо відповідним законодавчим актом щодо здійснення бухгалтерського обліку передбачено два і більше варіантів методу оцінки, обліку, процедури, то суб'єкт державного сектору має зафіксувати вибраний варіант у розпорядчому документі. Організаційним питанням слід приділити більше уваги [4].

На сьогодні обов'язковою процедурою є узгодження наказу про облікову політику із головними розпорядниками коштів, проте на практиці поширеним є використання шаблонного наказу, складеного головним розпорядником, усіма підвідомчими установами. Проте це не дає можливості враховувати особливості установи та зменшує роль облікової політики як дієвого інструменту підвищення ефективності управління.

Отже, розпорядник бюджетних коштів повинен дотримуватися облікової політики для правильного ведення бухгалтерського обліку та повноцінного відображення усіх господарських операцій. З практичної сторони обліку найголовнішими критеріями є уважність, врахування всіх особливостей та постійний і якісний контроль за станом ведення документів і облікового відображення сум згідно рекомендацій, методичних норм та чинного законодавства.

Список літератури

1. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/437-2018-p>.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору, затверджені наказом Мінфіну від 23.01.2015 р. № 11. URL: zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15.
4. Китайчук Т. Г., Гудзенко Н. М. Актуальні питання облікової політики бюджетної установи в умовах дії Національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 4. С. 104 – 117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_4_11.

УДК 657.1

Приймак Н. В.

аспірант кафедри обліку та оподаткування,
Київський національний торговельно-економічний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ПРО ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ КРЕДИТУВАННЯ

Звітність як джерело інформації є заключним етапом ведення бухгалтерського обліку на підприємствах торгівлі. Наявність різноманітних видів звітності, зокрема фінансової, внутрішньогосподарської (управлінської), статистичної, податкової та інших видів звітності надає потужний масив даних для потреб управління. Внутрішньогосподарська (управлінська) звітність про фінансові інструменти кредитування підприємств торгівлі або взагалі не складається або її форми малоінформативні, що не можуть бути надійним джерелом для прийняття ефективних управлінських рішень. Внутрішнім та зовнішнім стейкхолдерам необхідно якісно нова звітність, що зможе задовольнити їх інформаційні потреби щодо фінансових інструментів підприємств торгівлі для прийняття відповідних управлінських рішень. Тому, актуальним питанням буде удосконалення та розробка відповідних форм внутрішньогосподарської (управлінської) звітності для відображення інформації про фінансові інструменти кредитування підприємств торгівлі.

Прийняття виважених і своєчасних управлінських рішень на всіх рівнях менеджменту здійснюється на основі точної, достовірної, оперативної інформації. Сукупність форм подання такої інформації утворює систему управлінської (внутрішньогосподарської) звітності. Ця система може містити документи, звіти, інструкції, положення, розроблені і затверджені самостійно підприємством. Управлінська (внутрішньогосподарська) звітність – це комплекс взаємопов'язаних даних і розрахункових показників, що відображають функціонування підприємства як суб'єкта господарської діяльності, згрупованих загалом для підприємства й у розрізі структурних підрозділів [1].

Прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» від 05.10.2017 р. № 2164-VIII [2] на законодавчому рівні ухвалило підґрунтя для запровадження звіту про управління в національну практику звітування, який інформаційно забезпечить прийняття управлінських рішень менеджментом торговельних підприємств на якісно новому рівні. А також дає можливість підприємствам формувати деякі форми такої звітності на власний розсуд та за власним бажанням.

Згідно ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 р. [3] звіт про управління – документ, що містить фінансову та не фінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності.

Фінансові інструменти кредитування вважаються найскладнішими об'єктами бухгалтерського обліку. Тому підприємства торгівлі, котрі залучають у свою діяльність різноманітні фінансові інструменти кредитування (банківські кредити, кредити небанківських фінансово-кредитних установ, комерційні кредити і т. д.) повинні розуміти всю складність облікового процесу. А для прийняття правильних та виважених управлінських рішень повинна вестись внутрішньогосподарська (управлінська) звітність.

Отже, для відображення інформації про стан та рух короткострокових кредитів пропонується форма внутрішньогосподарської (управлінської) звітності – Звіт про стан та рух короткострокових кредитів за період (місяць, квартал, рік) (табл. 1). Для відображення

інформації про стан та рух довгострокових кредитів пропонується аналогічна форма внутрішньогосподарської (управлінської) звітності – Звіт про стан та рух довгострокових кредитів за період (місяць, квартал, рік).

Таблиця 1

Звіт про стан та рух короткострокових кредитів за 2018 рік

№ з/п	Найменування показника	Сальдо на початок періоду	Надходження кредитів	Погашення кредиту	Сальдо на кінець періоду
1	Короткострокові кредити небанківських фінансово-кредитних установ в національній валюті, грн.				
2	Короткострокові кредити небанківських фінансово-кредитних установ в іноземній валюті, грн.				
3	Короткострокові комерційні кредити в національній валюті, грн.				
4	Овердрафт, грн.				
5	Отримане фінансування за договором факторингу, грн.				

Джерело: розроблено автором

Запропонований Звіт про стан та рух короткострокових кредитів і відповідно довгострокових кредитів забезпечить внутрішніх користувачів такої звітності інформацією про стан і рух поточних фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств для прийняття виважених управлінських рішень.

Для відображення інформації про стан та рух довгострокової заборгованості за кредитами за строками погашення пропонується форма внутрішньогосподарської (управлінської) звітності – Звіт про стан та рух довгострокової заборгованості за кредитами за строками погашення (табл. 2). І відповідно для відображення інформації про стан та рух поточної заборгованості за кредитами за строками погашення пропонується форма внутрішньогосподарської (управлінської) звітності – Звіт про стан та рух поточної заборгованості за кредитами за строками погашення.

Таблиця 2

Звіт про стан та рух довгострокової заборгованості за кредитами за строками погашення за 2018 рік

№ з/п	Термін кредитування	Довгострокові кредити небанківських фінансово-кредитних установ в національній валюті, тис. грн.				Довгострокові кредити небанківських фінансового-кредитних установ в іноземній валюті, тис. грн.				Довгострокові комерційні кредити в національній валюті, тис. грн.				Довгострокові комерційні кредити в іноземній валюті, тис. грн.			
		Сп	Н	В	Ск	Сп	Н	В	Ск	Сп	Н	В	Ск	Сп	Н	В	Ск
1	До 12 місяців																
2	Від 12 до 24-х місяців																
3	Від 24-х до 36 місяців																
4	Від 36 до 48 місяців																
5	Від 48 до 60 місяців																
6	Більше 60 місяців																
Σ	Разом:																

Де Сп – сальдо на початок звітного періоду; Н – надходження кредитів;
В – погашення кредитів; Ск – сальдо на кінець звітного періоду

Джерело: розроблено автором

Звіт про стан та рух довгострокової та поточної заборгованості за кредитами за строками погашення забезпечить внутрішніх користувачів такої звітності інформацією про стан і рух довгострокових фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств за строками погашення для прийняття виважених управлінських рішень.

Для відображення інформації про фінансові витрати за видами кредитів пропонується форма внутрішньогосподарської (управлінської) звітності – Звіт про фінансові витрати за видами кредитів (табл. 3).

Таблиця 3

Звіт про фінансові витрати за видами кредитів за 2018 рік

№ з/п	Найменування показника	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Розділ I. Фінансові витрати за короткостроковими кредитами			
1	Відсотки за користування короткостроковими кредитами небанківських фінансово-кредитних установ в національній валюті, грн.		
2	Відсотки за користування короткостроковими кредитами небанківських фінансово-кредитних установ в іноземній валюті, грн.		
3	Відсотки за користування короткостроковими комерційними кредитами в національній валюті, грн.		
4	Відсотки за користування овердрафтом, грн.		
Σ	Разом за розділом I		
Розділ II. Фінансові витрати за довгостроковими кредитами			
5	Відсотки за користування довгостроковими кредитами небанківських фінансово-кредитних установ в національній валюті, грн.		
6	Відсотки за користування довгостроковими кредитами небанківських фінансово-кредитних установ в іноземній валюті, грн.		
7	Відсотки за користування довгостроковими комерційними кредитами в національній валюті, грн.		
8	Відсотки за користування довгостроковими комерційними кредитами в іноземній валюті, грн.		
Σ	Разом за розділом II		
Всього: (розділ I + розділ II)			

Джерело: розроблено автором

Звіт про фінансові витрати за видами кредитів забезпечить внутрішніх користувачів такої звітності інформацією про фінансові витрати за видами кредитів для прийняття відповідних управлінських рішень на підприємствах торгівлі.

Отже, запропоновані розроблені форми внутрішньогосподарської (управлінської) звітності для відображення інформації про фінансові інструменти кредитування підприємств торгівлі, виведуть процес звітування вітчизняних підприємств на якісно новий рівень щодо прийняття рішень щодо ефективного управління фінансовими інструментами кредитування підприємств торгівлі.

Список літератури

1. Брик Г. Управлінська (внутрішньогосподарська) звітність аграрних формувань. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vlnau_econ_2014_21%281%29__18. (дата звернення 01.03.2019).
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» від 05.10.2017 р. № 2164-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>. (дата звернення 01.03.2019).
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (дата звернення 01.03.2019).

УДК 331.315

Созонова Н. О.

викладач спеціальних економічних дисциплін,
Сумський будівельний коледж,

Росенко Г. О.

магістрант кафедри бухгалтерського обліку,
Сумський національний аграрний університет

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Відрядження співробітників – рутинна складова діяльності багатьох підприємств різних форм власності. До недавня правила оформлення таких службових поїздок відчутно спростилися в порівнянні ще з відносно недавніми часом. І в цих умовах допустити недбалість в цьому процесі, небезпечну для роботодавця фінансовими втратами, було б прикро. І, значить, щоб уникнути таких неприємностей не буде зайвим вільно орієнтуватися в чинному порядку.

Кисельова К. Ю. [1] зазначає, що підзвітні особи, які скеровуються у відрядження повинні не лише уміти вирішувати поточні виробничо-господарські завдання підприємства, але й бути обізнаними із чинною законодавчо-нормативною базою, що регулює дане питання для недопущення перевитрат та невчасного повернення невитрачених коштів. Належно організований облік розрахунків з підзвітними особами в аспекті документування та відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку дозволить забезпечити достовірність звітних показників в аспекті дебіторської заборгованості та зобов'язань підприємства перед підзвітними особами.

В свою чергу Пономаренко О. Г. [2, с. 45] вказує, що слід уникати ототожнення розрахунків з підзвітними особами з обліком сум у ході та за підсумками відрядження, бо коло обслуговуваних підзвітними коштами операцій є значно ширшим, що зумовлює особливі вимоги щодо процедури видачі коштів та звітування за ними (кошти на господарські потреби, кошти для закупівлі сільськогосподарської сировини, аванси з використанням електронних грошей, корпоративних карток, за участю інтернет-магазинів тощо).

Розрахунки з підзвітними особами є різновидом касових операцій, які, в свою чергу, характерні для будь-якого підприємства. У господарській діяльності підприємств досить часто виникає необхідність здійснення розрахунків готівковими коштами. Як правило, готівковими коштами оплачуються матеріально-виробничі запаси при їх придбанні в роздрібній мережі та витрати на відрядження. З метою скорочення термінів виконання договірних зобов'язань розрахунки готівковими коштами можуть проводитися і при оплаті за товари (роботи, послуги). Розрахунки готівковими коштами також практикуються при оплаті через підзвітних осіб заборгованості і страхових внесках.

При цьому розрахунки готівковими коштами здійснюються не тільки при виплатах працівникам сум оплати праці, матеріального заохочення і т.д. Абсолютна ліквідність грошових коштів перетворює готівку в дуже привабливий інструмент для проведення розрахунків за придбані товари, виконані роботи і надані послуги, для придбання матеріально-виробничих запасів, а при певних умовах – і необоротних активів.

Але в той же час широке використання готівкових грошових коштів для розрахунків між юридичними особами створює сприятливі передумови для зловживань, а останнім часом – і для ухилення від податків. Тому не дивно прагнення держави максимально обмежити і зарегламентувати процес обігу готівкових коштів.

В даний час готівковий грошовий обіг в Україні регулюється Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні від 29.12.2017 р. № 148 [3].

Для того щоб порядок видачі грошових коштів під звіт на підприємстві був дотриманий, варто виконати наступні умови:

1) наявність наказу керівника підприємства, що встановлює порядок видачі працівникам підзвітних сум, який повинен в тому числі передбачати:

- коло осіб, які мають право на отримання грошей під звіт;
- розміри підзвітних коштів;
- терміни їх повернення або звіту про витрачання;

2) дотримання правил видачі коштів під звіт тільки співробітникам, зазначеним у наказі про порядок видачі підзвітних коштів;

3) дотримання правил видачі грошових коштів під звіт тільки особам, що відзвітували за раніше виданими авансами, та заборона передачі отриманих коштів під звіт одним працівником іншому.

Будь-бухгалтер знає: основним документом, яким оформляються розрахунки з підзвітними особами, є Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт. Саме на його підставі видані під звіт суми списуються з кредиту рахунку 372. Однак не можна недооцінювати первинні документи, що підтверджують витрачання підзвітних сум. Якщо вони будуть виглядати недостовірними, то це може призвести до порушень.

Документи, що додаються до Звіту, підтверджують придбання підзвітною особою товарів, робіт, послуг в інтересах підприємства. Якщо Звіт є підставою для складання записи по кредиту рахунку 372, що підтверджують документи доводять бухгалтерську запис по дебету того чи іншого рахунку. Якщо співробітник придбав будь-які товарно-матеріальні цінності, вони повинні бути оприбутковані. Якщо ж були оплачені послуги або роботи, вони приймаються до обліку безпосередньо на рахунки обліку витрат. Загальні правила прийняття до обліку не змінюються в залежності від способу покупки (оплати) тих чи інших придбань. Найголовніше: підприємство повинно мати первинний документ, з якого можна отримати достовірну інформацію про всі параметри господарської операції. Крім того, оскільки підзвітна особа отримувала грошові кошти від підприємства, обов'язковою умовою прийняття звіту є наявність документа, що підтверджує сплату готівкових коштів контрагенту.

Письмове визначення політики підприємства щодо відряджень – важливий елемент документообігу. Враховуючи норми Податкового кодексу України та встановлення меж, а не конкретних сум для витрат на відрядження, ми б радили розробити положення про відрядження. У ньому можна обумовити таке:

1) розміри добових. Такі розміри можуть бути прив'язані як до посад працівників, так і до місцевості, до якої скеровуються працівники;

2) строки надання звіту про виконання завдання та звіту про використання коштів, виданих на відрядження;

3) порядок та строки відшкодування витрат на відрядження;

4) інші важливі питання, пов'язані з відрядженнями працівників.

Положення про відрядження може підготувати відділ кадрів підприємства, а от окремі пункти цього документа, пов'язані з грошовими витратами та їх документальним оформленням, слід погоджувати з бухгалтерською службою підприємства.

Список літератури

1. Кисельова К. Ю. Фінансово-облікові та податкові аспекти здійснення розрахунків з підзвітними особами. *Проблеми та перспективи економіки і управління*. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/14dec2015/14.pdf>.

2. Пономаренко О. Г. Облік розрахунків з підзвітними особами: труднощі очевидного. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 1/1. С. 42 – 46.

3. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>.

Кіпоренко С. С.
асистент кафедри економічної кібернетики,
Вінницький національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Будь-яке сучасне велике підприємство, незалежно від сфери діяльності і форми власності, не може успішно розвиватись без функціонування єдиної інформаційної системи, що автоматизує здійснення всіх ключових бізнес-процесів. Системи управління бізнес-процесами дозволяють координувати діяльність як співробітників, так і підрозділів, забезпечуючи необхідну швидкість й точність прийняття тактичних і стратегічних рішень [1, с. 112].

Це завдання неможливо сьогодні вирішити без використання інформаційних систем і технологій, адже зростання інформаційних потреб і розвиток інформаційних послуг передбачає нові пріоритети та вимагає використання нових методів управління.

Для підприємств України конче необхідно перейти на інноваційну модель розвитку з використанням новітніх технологій виробництва для реалізації потенціалу та ефективного управління ним. На українських підприємствах відбуваються значні перетворення, зокрема, у суспільно-економічній системі та спричиняють істотні зміни у визначенні пріоритетів розвитку. Особливо це відчувається в ІТ-сфері, яка постійно розвивається, використовуючи новітні інформаційні технології, впровадження нової техніки для управління підприємством. Більшість підприємств розуміють необхідність впровадження інновацій у власні стратегії розвитку, однак мало кому вдається застосувати цей напрямок на практиці й довести його до логічного завершення, зважаючи на внутрішні бізнес-процеси підприємства та їх оптимізацію.

Зростання інформаційних обсягів, інформаційної невизначеності, складності управління бізнес-процесами підприємства зумовлює використання новітніх інформаційних технологій [3, с. 2].

Доволі важко сьогодні однозначно оцінити роль впровадження інформаційних систем в діяльність підприємства. Оптимізація бізнесу є питанням постійним. У ході здійснення господарської діяльності у власників бізнесу та представників менеджменту постійно виникає потреба оптимізації чи удосконалення певних процесів. Проте, вибираючи конкретну управлінську систему, потрібно не тільки дослідити можливі варіанти купівлі, а й врахувати параметри та можливості власного бізнесу, особливості галузі господарювання тощо. Зрозуміло, що ті управлінські рішення, які працюють для великого бізнесу, не завжди будуть актуальними, корисними та доступними для малого та середнього. Більшість інформаційних систем направлені на оптимізацію виробничої діяльності, скорочення витрат та забезпечення можливості доступу до актуальної інформації в будь-який час з метою ухвалення швидких та ефективних управлінських рішень. Тому серед значної пропозиції все більшої актуальності набуває питання вибору найбільш ефективного інформаційного ресурсу, який би задовольняв усі зазначені вимоги.

З метою ефективного вибору інформаційної системи для конкретного підприємства на основі досліджень ринку корпоративних інформаційних систем можна виділити наступне: загалом продукти ринку можна поділити на дві великі групи (вітчизняні та західні); основою розвитку вітчизняних систем являється бухгалтерія; західні інформаційні продукти направлені на оптимізацію матеріальних та фінансових потоків; велика пропозиція утруднює вибір оптимальної інформаційної системи для діяльності конкретного

підприємства; для ухвалення найбільш ефективного рішення під час вибору інформаційної системи потрібно чітко визначити цілі та результати її впровадження [2, с. 3].

При управлінні бізнес-процесами підприємств важливою є автоматизація виробничої діяльності, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до розвитку і вдосконалення бізнесу в цілому, зокрема сприятиме зниженню ризикового профілю, інтеграції програмних продуктів, тим самим підвищуючи надійність та достовірність інформаційного поля. Безумовно, система автоматизації управління бізнес-процесами підприємств є лише інструментом, який забезпечує оперативне отримання управлінської, фінансової та іншої інформації, що в кінцевому підсумку дозволяє приймати правильні рішення.

Розвиток інформаційних систем і технологій та перехід на процесно-орієнтоване управління зумовить активізацію внутрішніх можливостей підприємства, що у свою чергу дозволить розвивати потенціал співробітників підприємства, удосконалити бізнес-процеси, підвищити ефективність внутрішніх процесів на підприємстві й розвивати його інноваційну діяльність.

Реалізація інноваційних технологій повинна базуватись не тільки на потребах самого підприємства, а й на потребах ринку та споживачів [3, с. 4, 6].

Розробка і впровадження інноваційних інформаційних систем, які забезпечують автоматизацію управління бізнес-процесів сприятиме ефективному функціонуванню інформаційного простору підприємства, що є визначальним чинником розвитку сучасних підприємств.

Список літератури

1. Гавриленко А. В., Гаврилко Т. О. Інформаційні системи в управлінні корпоративними бізнес-процесами. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2016. Випуск № 1 (55). С. 112 – 117.
2. Дмитрів К.І., Шпак Ю.Н. Дослідження інформаційних систем в управлінні підприємствами: досвід та перспективи. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108776/103719>.
3. Юрчук Н. П. Інформаційні системи і технології як інновація у системі управління бізнес-процесами. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6323>.

УДК 519.866

Коменчук О. В.

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Науковий керівник:

Ніколіна І. І.

к. н. держ. упр.,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОПТИМІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Моделювання є найбільш ефективним способом дослідження складних систем різного призначення – технічних, економічних, екологічних, соціальних, інформаційних – як на етапі їх проектування, так і в процесі експлуатації [1], що зумовлено необхідністю знаходження оптимального рішення для успішного функціонування комплексної системи зі складними взаємозв'язками в умовах невизначеності [2].

В повсякденному житті і у виробничій діяльності широко розповсюджені системи, призначені для багаторазового розв'язання однотипних задач. Процеси, які при цьому виникають, отримали назву процесів обслуговування, а системи – систем масового обслуговування (СМО).

Основною задачею СМО є встановлення залежності результату роботи системи масового обслуговування від вхідних показників. Задачі СМО містять в собі імітаційний характер і в решті-решт включають економічний аспект за визначенням такої варіації

системи, при якій буде забезпечено найменше витрат від очікування запропонованого сервісу, затрат часу і фондів на обслуговування і простоїв каналів обслуговування [3].

В даній роботі розглядається методика створення і проведення досліджень однієї з моделей систем масового обслуговування в середовищі Mathcad.

Розрахуємо модель і дослідимо основні показники роботи системного менеджера і функціонування комп'ютерів у Центрі адміністративних послуг «Прозорий офіс» Вінницької міської ради за допомогою програмного продукту Mathcad.

Системний менеджер обслуговує групу з m комп'ютерів. Кожний комп'ютер зупиняється в середньому λ разів на годину. Процес налагоджування займає в середньому t год [4].

Вхідні параметри для створення імітаційної моделі: $m = 5$; $\lambda = 3$; $t = 0,2$. Дана СМО являється замкнутою одноканальною з обмеженим потоком вимог.

Для одноканальних замкнутих систем масового обслуговування характерні такі особливості:

- наявність одного каналу обслуговування, $r = 1$;
- наявність T об'єктів, які можуть вимагати обслуговування;
- число можливих станів системи i , зв'язане з числом вимог у системі, скінченне i змінюється в діапазоні від 0 до $T + 1$;
- канал спроможний одночасно обслуговувати тільки одну вимогу;
- вимога, що поступає в систему, негайно обслуговується, якщо канал вільний;
- число вимог j , що очікують обслуговування, змінюється в діапазоні від 1 до T ;
- вимога, що надійшла в систему в момент, коли канал зайнятий обслуговуванням, стає в чергу очікування обслуговування;
- об'єкт, вимога на обслуговування якого задоволена, стає потенційним джерелом нової вимоги [4].

Задача визначення показників такої системи вирішується при наявності пуассонівського розподілу потоку вимог і показового закону розподілу часу обслуговування.

Результати моделювання засобами Mathcad:

$$\begin{aligned}
 m &:= 5 & \lambda &:= 3 & t &:= 0.2 \\
 \mu &:= \frac{\lambda}{t} = 5 \\
 \rho &:= \frac{\lambda}{\mu} = 0.6 \\
 P_0 &:= \left[1 + m \cdot \rho + \sum_{i=2}^m \left[\rho^i \cdot \prod_{j=0}^{i-1} (m-j) \right] \right]^{-1} = 0.0 \\
 \gamma &:= P_0 = 0.02 \\
 P_c &:= 1 - P_0 = 0.98 \\
 P_1 &:= m \cdot P_0 \cdot \rho = 0.061 \\
 P_2 &:= (m-1) \cdot \rho \cdot P_1 = 0.147 \\
 P_3 &:= (m-2) \cdot P_2 \cdot \rho = 0.264 \\
 P_4 &:= (m-3) \cdot P_3 \cdot \rho = 0.317 \\
 P_5 &:= (m-4) \cdot P_4 \cdot \rho = 0.19
 \end{aligned}$$

$$P := P_0 + P_1 + P_2 + P_3 + P_4 + P_5 = 1$$

$$M_{\text{вс}} := 1 \cdot P_1 + 2 \cdot P_2 + 3 \cdot P_3 + 4 \cdot P_4 + 5 \cdot P_5 = 3.367$$

$$\alpha := \frac{M_{\text{вс}}}{m} = 0.673$$

$$M_{\text{ч}} := P_2 + 2 \cdot P_3 + 3 \cdot P_4 + 4 \cdot P_5 = 2.388$$

$$\beta := \frac{M_{\text{ч}}}{m} = 0.478$$

$$T_{\text{ч}} := \frac{\beta}{(m-1)} = 0.119$$

$$T_{\text{ч}} \cdot 60 = 7.163$$

Дослідивши розроблену модель і основні показники роботи менеджера ми дійшли до висновку, що потрібно змінити вхідні параметри, щоб оптимізувати процес. За заданими параметрами ми отримали результати: імовірність простою техніки $P_0 = 2,04\%$ коефіцієнт простою комп'ютера $\alpha = 67,35\%$, коефіцієнт очікування обслуговування $\beta = 47,75\%$, середній час очікування $T = 7,163121$ хв. Розглянувши декілька варіантів внесення змін до даної СМО, приклади наведені в табл. 1, ми вважаємо, що доцільно зменшити кількість комп'ютерів до 4, що, в свою чергу, зумовить збільшення простою техніки до $6,24\%$ робочого часу, що не дуже багато, але обумовить кількісне зменшення коефіцієнта простою комп'ютерів до $60,94\%$ і коефіцієнта очікування обслуговування до $37,50\%$ [4].

Таблиця 1

Результати моделювання

К-сть каналів обслуговування	К-сть комп'ютерів	Число вимог	Імовірність простою техніки	Коефіцієнт простою комп'ютера	Коефіцієнт очікування обслуговування	Середній час очікування
1	5	3	2,04%	67,35%	47,75%	7,163121
1	6	3	0,56%	72,38%	55,81%	6,696704
1	4	3	6,24%	60,94%	37,50%	7,499251

Джерело: побудовано автором

Результати імітаційного моделювання дозволяють стверджувати, що зменшення кількості комп'ютерів позитивно вплине на функціональний процес, оскільки технічна система буде більше працювати ніж простоювати, і відповідно утримувати 4 комп'ютери економічно вигідніше ніж 5. Якщо змінювати інтенсивність надходження вимог, то отримуємо залежність, відповідно до якої збільшення інтенсивності надходження вимог призводить до погіршення роботи системи. Звідси випливає, що заданий параметр інтенсивності надходження вимог (5 вимог на годину) цілком об'єктивний і чітко підходить для оптимальної роботи системи [4].

Список літератури

1. Вовк В. М., Камінська Н. І., Прийма С. С. Моделювання економічних процесів підприємства : монографія. Львів, 2011. 448 с.
2. Ніколіна І.І. Моделювання життєвого циклу ринкової поведінки підприємства задля забезпечення сталого розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* – 2017. № 5. С. 41-46.
3. Яковлев С. А. Моделирование СМО. Москва : Высш. шк. 2011. 342 с.
4. Моделювання систем масового обслуговування. URL: https://knowledge.allbest.ru/emodel/2c0a65635b2bd69b4c53a89521206d37_0.html.

УДК 658.3

Доронін С. А.

аспірант кафедри менеджменту і бізнесу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

МОБІЛЬНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ І ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА

Політичні процеси, екологічні проблеми, інтенсивна інформатизація життя, невизначеність правових норм наповнили бізнес-середовище ризикованими ситуаціями, обумовили появу цивілізаційної моделі суспільства ризику. Наразі українські підприємства працюють у надзвичайно нестабільних умовах, які навантажують психіку управлінського персоналу і водночас вимагають від нього швидкої реакції на зміни в роботі, оригінальної поведінки, перманентного удосконалення професійного потенціалу [1, с. 52]. Складний змістовний характер перелічених проблем вимагає об'єднання спеціалістів різного профілю для їх рішення. Сучасні керівники підприємств відчують потребу у формуванні згуртованих, винахідливих і результативних тимчасових управлінських команд. Високий індивідуальний і колективний рівень професіоналізму працівників системи управління і їх здатність до його розвитку і мобільного використання перетворилися у важливий ресурс забезпечення життєдіяльності сучасних підприємств. Однак науковці поки що не мають готової парадигми вирішення цієї проблеми. Вихідну ідею такої парадигми можна знайти в моделі економічної людини. Її роль слушно прокоментував Р. Жамалдинов: «Модель людини виконує роль гносеологічної передумови за прикладом аксіом в геометрії. Звідси випливає той факт, що зміна парадигми в економічній науці супроводжується переосмисленням моделі економічної людини» [2, с. 190].

Важливі у минулому характеристики цієї моделі потребують доповнення особливими особистісними соціально-психологічними якостями, якими, на жаль, не вміють користуватися фахівці. Навіть ті, що мають відповідну професійну освіту. Для опанування цього ресурсу необхідні додаткові наукові обґрунтування практико орієнтованих методичних рекомендацій з використанням міждисциплінарного підходу. Відомий польський вчений Гжегожа В. Колодко робить застереження: «Економісти, які не зуміють поглянути на речі крізь призму різних наук, бачать не все. А якщо не все побачать, то не все і зрозуміють» [3, с. 77].

Порівняно недавно економічна теорія збагатилася новим напрямом, що отримав характеристику поведінкового і поступово збагачує ідеями теорію і практику менеджменту. Особливо в частині вироблення конструктивних управлінських рішень з використанням рекомендацій наук психологічного змісту. Поведінковий менеджмент спрямовує увагу управлінського персоналу підприємств на проблеми, які характеризуються: по-перше, відсутністю чітких алгоритмів вирішення, по-друге, – недостатністю інформації про можливі способи їх вирішення; по-третє, обмеженістю часу на вибір адекватної реакції, і надає окремі рекомендації щодо їх колективного вирішення.

Підвищенню ефективності формування і використання колективного професійного потенціалу сприяють: соціально відповідальна поведінка членів команди, їх вміння і бажання узгоджувати власні і колективні інтереси; використання керівником колективу внутрішніх свідомих джерел мотивації праці підлеглих; демократизація стосунків в системі «керівник-підлеглий»; наповнення посадових обов'язків творчими функціями; забезпечення високого рівня якості трудового життя.

Поведінкові теорії звертають увагу на той факт, що підприємці дуже часто приймають успішні рішення, користуючись інтуїцією. Природа інтуїції полягає в здатності за наявності відповідним чином структурованих знань і минулого досвіду миттєво сприйняти суть незвичайної ситуації. Цей канал інформації рекламує авторитетний англійський вчений Дерлоу Дес : «Ще довгий шлях доведеться подолати, перш ніж інтуїція посяде відповідне місце в академічних програмах. Шкода, адже без інтуїції менеджери здаються на волю твердої руки холодної логіки з її обмеженими можливостями та аналізом, що постійно звертається до минулого» [4, с. 177]. Він же посилається на доктора Бенямін Лібет, психолога Університету Сан-Франциско, який експериментально визначив, що права півкуля мозку людини починає пошук інформації приблизно на чотири десятих секунди раніше, ніж вона це усвідомлює. Це пояснює, чому права півкуля іноді швидше «видає» творче рішення проблеми, порівняно з логічною лівою півкулею [4, с. 182].

Аналіз відповідної літератури з поведінкової економіки засвідчив, що персонал підприємства стає надійним ресурсом тоді, коли він згуртовується в команду особистостей, які відчують свою відповідальність за гармонізацію традиційних процесів виконання функціональних обов'язків і їх розвитку. Традиційні процеси реалізуються на основі розподілено-спільної кооперації праці, в якій передбачається розподіл функцій між членами колективу на основі посадових інструкцій. Процеси розвитку функціональних обов'язків реалізуються на основі спільно-розподіленої кооперації, яка передбачає об'єднання особистісних унікальних професійних знань і здібностей і за рахунок цього забезпечує своєчасну результативну реакцію на непередбачувані ризики в роботі.

Багатофільний науковий колектив, об'єднавши свої знання, проаналізував підходи до розроблення та прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику, роль, специфічні ознаки, фактори невизначеності ситуації, технологію, методи та етапи прийняття і реалізації управлінських рішень [5, с. 218]. Ці вчені звертають увагу, що процес прийняття управлінського рішення в колективі певною мірою залежить від персональних якостей керівника, його знань, досвіду, характеру, темпераменту, а також його емоційного стану, самопочуття [5, с. 221]. Його роль у розвитку професійної мобільності колективу полягає у забезпеченні поєднання унікальних особистих характеристик підлеглих в унікальний колективний потенціал. Таке поєднання має перспективу, якщо керівник створює передумови прийняття підлеглими самостійних рішень, використовуючи рекомендації соціоніки і новітньої теорії мотивації активності людини на основі спіральної динаміки її свідомості [6, с. 149].

Список літератури

1. Захарчин, Г. М., Гладун О. С. Професійна мобільність персоналу як складова адаптаційної політики підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Логістика. 2017. № 863. С. 51 – 56.
2. Жамалдинов Р. Р. Переосмысление модели человека при смене парадигмы в экономической науке. *Вестник ТегУ. Серия «Экономика и управление»*. 2016. № 4. С. 186 – 191.
3. Колодко Г В. Мир в движении / [пер. с польского Ю. Чайникова]. М.: Магистр, 2011. 575 с.
4. Дерлоу Дес. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: Пер. з англ. К.: Всеуито, Наукова думка 2001. 242 с.
5. Кузиляк В., Яковчук Р., Саміло А., Повстин О., Шишко В. Підходи до розроблення та прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Юридичні науки*. 2016. № 855. С. 218 – 224.
6. Доронін С. А. Особистісна модель колективної робочої сили працівників системи управління підприємством. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами : теорія та практика»*, 29 – 30 березня 2018 р., м. Харків. С. 148 – 150.

УДК 336.7

Драйчук К. П.

студентка освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр,
Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

В сучасних умовах назріла серйозна необхідність в створенні теоретичної бази, що вбрала в себе світові досягнення з удосконалення системи управління кредитними ризиками банківської установи. Адже, успішне управління кредитними ризиками та здійснення кредитних операцій призводить до отримання банками постійного прибутку.

У процесі своєї діяльності банківські організації зустрічаються з різного роду ризиками. Основним ризиком, з яким стикається комерційний банк в своїй діяльності – це кредитний ризик. Звідси випливає необхідність мінімізації кредитного ризику. Неякісне управління кредитними ризиками в банківській організації здатне привести до банкрутства.

Кредитний ризик відображає можливість виникнення збитків внаслідок несплати або простроченої оплати позичальником своїх фінансових зобов'язань. Успішний розвиток сучасної кредитної організації ґрунтується на розумному ринковому позиціонуванні, правильному виборі стратегії, побудові ефективної системи фінансового менеджменту та безпомилковому управлінні кредитними ризиками [1, с. 97].

Управління кредитними ризиками полягає в діях банківських менеджерів, спрямованих на зниження ймовірності настання несприятливих подій у процесі кредитно-інвестиційної діяльності та на зменшення їх негативних наслідків.

Робота банку з управління кредитними ризиками повинна носити комплексний характер, охоплювати всі сфери. Якість управління ризиками в кожній сфері залежить від наявності науково обґрунтованих критеріїв оцінки, орієнтованих на особливості комерційних банків і склад їх клієнтів, характер виникнення, умови та наслідки ризику, склад доступних методів і засобів управління банківськими ризиками і т.д.

Кредитна політика банку повинна обов'язково враховувати можливість кредитних ризиків, передбачити їх появу і грамотно управляти ними, тобто зводити до мінімуму можливі негативні наслідки кредитних операцій. У той же самий час, чим менше рівень ризику, тим, звичайно, менше може виявитися прибуток банку, через те, що більший прибуток банк, безсумнівно, отримує за операціями з високим ступенем ризику [3, с. 136].

Таким чином, основною метою банківської організації є знаходження оптимальних відносин між ступенем ризику і прибутковістю за кредитними операціями, завдяки грамотному управлінню кредитним ризиком, який реалізується за рахунок узагальнення та аналізу основних способів управління кредитним ризиком, розробкою необхідних заходів по зниженню ризику неплатоспроможності по позикам.

Для того щоб оволодіти управлінням ризиків, для початку слід визначити реально існуючі та потенційні кредитні ризики, які характерні для кредитних операцій. Одним з основних заходів по протидії даним ризикам є добре продумана політика організації за кредитними ризиками, а також, визначення параметрів, згідно яких, вона здійснюватиме контроль цих ризиків. Даний контроль допомагає обмежити кредитні ризики за допомогою політики, яка зможе забезпечити диверсифікацію кредитного портфеля [4, с. 28].

Розглянемо основні заходи з управління кредитним ризиком.

Управління кредитним ризиком через моніторинг, впровадження програмного забезпечення, а також включення служби ризик-менеджменту, дозволить підвищити відсоток зворотності кредитів.

Останнім часом в Україні, спостерігається тенденція зниження простроченої позичкової заборгованості. Прострочена заборгованість свідчить про рівень кредитного ризику.

Для того щоб оптимізувати кредитний процес, потрібно розуміти, на які цілі запитується кредит і в зв'язку з чим виникла потреба в отриманні кредиту. Обов'язково повинні бути

обґрунтовані такі пункти, як : причини виникнення потреби клієнта в кредиті, мета кредиту, сума і термін кредитування.

Для того, щоб оцінити можливості клієнта в обслуговуванні кредиту, необхідно проводити якісний аналіз джерел погашення кредиту таспочатку вибудувати схему погашення так, щоб клієнт мав можливість здійснювати погашення кредиту належним чином.

Однією з основних дій з удосконалення системи управління кредитним ризиком є мотивування банком своїх фахівців з оцінки ризиків, для того, щоб вони розробляли нові методики для аналізу кредитного ризику. Також важливо визначати ступінь ризику у відсотках від величини позики [2, с. 96].

Важливу роль у поліпшенні системи управління кредитним ризиком грає посилення контролю за кредитним ризиком, куди включаються такі дії, як надійність і прибутковість кредиту, які безпосередньо залежать від досвіду і кваліфікації кредитних працівників. Саме тому необхідний підбір професійних і високо-кваліфікованих фахівців в кредитного відділу. Застосування таких заходів, в значній мірі скоротить кредитний ризик.

Отже, з метою удосконалення системи управління кредитними ризиками та для мінімізації кредитного ризику банківської установи можна запропоновані наступні заходи:

- розмежовувати повноваження прийняття кредитного рішення взаємності від розміру кредиту і величини потенційного ризику;

- встановити захисну конверсію умов боргу, яка будепередбачена в договорі (наприклад, поліпшення інформаційного забезпечення, зростання застав, штрафи, пені, збільшення відсотків);

- удосконалити скориговані розрахункові системи, які допоможуть знизити витрати і мінімізувати операційний ризик за рахунок автоматизації прийняття рішення, скоротити час обробки заявок на надання кредиту, що дасть можливість банку проводити свою кредитну політику найбільш централізовано;

- здійснювати кредитування юридичних осіб під поруку юридичних осіб, рахунки яких відкриті в банку;

- змінити склад кредитного портфеля, в основному за рахунок відмови від надання кредитів з підвищеним рівнем ризику, а також формування додаткового забезпечення, призупинення видач наступних траншів по потенційно проблемних кредитах, вироблення додаткових заходів контролю за здійсненням діяльності окремих категорій позичальників;

- впровадити найбільш ефективну Службу ризик-менеджменту, яка буде здійснювати оцінку кредитних ризиків контрагентів та емітентів, а також формувати пропозиції з управління та обмеження ризиків, і потім проводити їх подальший моніторинг і контроль, а також у разі підвищення кредитного ризику оперативно доводити інформацію до керівництва банку;

- організувати діяльність внутрішніх спеціальних організаційних структур (відділи кредитоспроможності, служби безпеки і т. д.);

- диверсифікувати кредитний портфель у напрямку комплексу якісних характеристик кредиту з метою зменшення концентрації ризику;

- створити альтернативні грошові потоки у вигляді гарантій, порук, застав, страховок, а також, створення резерву проти ризиків;

- страхувати кредитні ризики;

- продавати обслуговування боргу 3-тій особі зі знижкою.

В результаті, такі заходи призведуть до: підвищення частки кредитного портфеля фізичних осіб, підвищенню кредитної якості виданих позик, зменшення простроченої заборгованості позики, зменшення величини резервів на можливі втрати по позиках і підвищенню платоспроможності клієнтів, підвищення якості кредитного портфеля, зменшення коефіцієнта проблемності та зменшення проблемних кредитів, збільшення прибутку комерційного банку.

Список літератури

1. Епифанов М. А. Управление кредитными рисками: монография. Москва, 2013. 265 с.

2. Жариков В. В., Жарикова М. В., Евсейчев А. И. Управление кредитными рисками: учебное пособие. Тамбов, 2013. 244 с.
3. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління кредитним ризиком банку: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2014. 362 с.
4. Толмачова В. В. Сучасні проблеми управління кредитними ризиками. *Актуальні питання економіки та управління: матеріали IV Міжнар. навч. конф. (Москва, 2 черв. 2016 р.)*. Москва, 2016. С. 72 – 74.

УДК 331.1

Кісельова А. Є.

студентка,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ЗАСОБИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Мотивація співробітників займає одне з центральних місць в управлінні персоналом, оскільки вона виступає безпосередньою причиною їхньої поведінки. При ефективній організаційній структурі, сучасному устаткуванні (оргтехніці, засобах збору й обробки інформації), але без мотивації праці працівників підприємству домогтися бажаних результатів неможливо: члени трудового колективу не будуть справлятися зі своїми службовими обов'язками. Низький рівень мотивації праці не сприяє зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів праці. У сучасних умовах проблемою мотивації є недосконалість мотивації на підприємствах, недостатнє фінансування заходів, спрямованих на вдосконалення мотивації персоналу, а також те, що на підприємствах не приділяють належної уваги мотивації [1, с. 264]. Питаннями мотивації праці займалися як закордонні, так і вітчизняні автори, зокрема: А. Маслоу, Д. Мак-Грегор, П. Армстронг, А. Кібанов, І. Баткаєва, О. Мітрофанова, М. Ловчева, Ф. Херцберг, Б. Моснер, Б. Снідерман та інші [3, с. 319].

Мотивування являє собою процес формування такого психологічного стану людини, який зумовлює її поведінку, здійснює установку до діяльності, спрямовує і активізує її. Мотивація праці являє собою прагнення працівника задовольнити свої потреби; в загальному розумінні – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які зумовлюють людину до трудової діяльності і надають їй цілеспрямованість, орієнтовану на досягнення певних цілей [2, с. 215].

Потреби постійно змінюються, тому не можна розраховувати, що мотивація, яка спрацювала один раз, знову буде ефективною. З розвитком особистості розширюються і можливості, потреби у самовираженні. Таким чином, процес мотивації шляхом задоволення потреб безкінечний [4].

Отже, які б прекрасні не були ідеї, інноваційні технології, найсприятливіші зовнішні умови, без добре підготовленого та мотивованого персоналу високої ефективності роботи досягнути неможливо. Вкладення в людські ресурси стають довгостроковим чинником конкурентоспроможності та стійкого функціонування підприємства. Сучасний керівник повинен враховувати всі фактори, щоб забезпечити успішну роботу підприємства. При формуванні оптимальної системи мотивації сучасним керівникам підприємств необхідно використовувати класичні теорії мотивації і враховувати менталітет народу [4].

Список літератури

1. Армстронг П. М. Практика управления человеческими ресурсами. М.: Питер, 2012, 848 с.
2. Кибанов А. Я., Баткаева И. А., Митрофанова Е. А., Ловчева М. В., Мотивация истимулирование трудовой деятельности. М.: ИНФРА-М, 2009. 524 с.
3. Кибанов А. Я., Управление персоналом организации / Под ред. А. Я. Кибанова. М.: ИНФРА-М, 2003. 483 с.
4. Сучасні засоби мотивації працівників на підприємстві. URL: <https://vuzme.pp.ua/262-suchasn-zasobi-motivacii-pracvnikv-na-pdpriemstv.html>.

СЕКЦІЯ 17

SECTION 17

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО,
МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО
CONSTITUTIONAL LAW, MUNICIPAL LAW,
PUBLIC INTERNATIONAL LAW

УДК 323.3

Ланьо О. О.

магістр,

Інститут післядипломної освіти

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ОПОЗИЦІЇ В КАНАДІ

В силу історичного розвитку законодавство, правові звичаї, традиції та конституційні угоди в Канаді закріплені конституційно-правовий статусом парламентської опозиції (ПО), традиційно слідуючи зразку класичної вестмінстерської моделі парламентаризму [1]. Парламентська опозиція Канади (Офіційна Опозиція, Лояльна/Вірна Опозиція Її Величності) – зазвичай найбільша опозиційна партія у палаті Громад парламенту Канади, однак також може бути також представлена і в Сенаті.

Канадська ПО має офіційний статус та свого офіційного лідера, що отримує збільшений розмір заробітної плати. У такому статусі ПО згадується в низькіх нормативних актів, найвищу юридичну силу з яких мають: Акт про Парламент Канади – поєднання законодавчих норм матеріального права та регламенту парламенту держави, та Акт про Вибори у Канаді [2].

Основною функцією опозиції є протидія правлінню на щоденній основі (неофіційно використовуються терміни: англ. «day-to-day basis»; фр. «vis-à-vis»). Така роль включає в себе регулярну критику державного законодавства та дій, а також надання канадській громадськості альтернативної політики. У деяких випадках ПО навіть може організувати розпуск парламенту шляхом умисного голосування проти основних частин державного законодавства, таких як річний бюджет (формально носить назву «голосування недовіри», що призводить до позачергових виборів Палати Громад [3]. Окрім того, ПО може також проводити дебати із урядом під час читання пропонуваніх законопроектів у Палаті Представників. Перш ніж будь-який проект закону набуває статусу закону, він повинен пройти кілька етапів дебатів у Палаті: виключно під час другого та третього читання. Під час цих етапів членам ПО, як правило, надається можливість обговорювати сильні та слабкі сторони запропонованого законопроекту.

Учасники ПО також мають право впроваджувати власні закони для розгляду Палатою громад за допомогою особистих біллів. Особисті білли можуть включати в себе норми регулювання будь-яких сфер організації суспільного життя держави, крім тих, що стосуються асигнування державних доходів чи оподаткування. Такі білли можуть бути запропоновані тільки урядом, тобто особисто Прем'єр-міністром чи окремо взятим міністром уряду [4].

ПО також має можливість впливати на процес законотворчості та політичного курсу держави під час Днів Опозиції у Палаті Громад (англ. «Supply Days»). Як правило, провладна більшість керує порядком денним у Палаті, у тому числі, які пропозиції та законопроекти будуть обговорюватися. Упродовж Днів Опозиції, ПО може ефективно керувати процесуальними та дисциплінарними питаннями організації діяльності Палати Громад.

Варто відмітити, що одним з ефективних механізмів реалізації діяльності ПО є участь її членів у комітетах парламенту Канади. Відповідно до розділу D Акту про Парламент Канади до складу Комітету Внутрішньої Економіки Палати Громад окрім Спікера та двох членів Таємної Ради Королеви для Канади, повинен обов'язково входити Лідер ПО або призначена ним особа. Якщо ж ПО складається із 20 чи більше членів, то за

внутрішнім погодженням ПО отримує квоту у розмірі 2-х осіб. Відповідно до ст. 19.1 цього ж Акту член Комітету Внутрішньої Економіки, Бюджету та Адміністрування Сенату – Лідер парламентської більшості, повинен час від часу, у відповідності до внутрішніх правил Сенату, тимчасово передавати своє членство у ньому Лідеру ПО або призначеній ним особою.

Головами Комітету Державних Рахунків, Комітету Доступу до Інформації, Конфіденційності та Етики, Комітету Урядових Операцій та Підрахунків та Комітету по Статусу Жінок повинні бути виключно представники Офіційної Опозиції. Усі посади першого Заступника Голови інших комітетів Палати Громад повинні займати члени ПО.

Відповідно до правового звичаю та керуючись принципами Вестмінстерської парламентської системи ПО має право формувати Тіньовий Кабінет міністрів. Однак, такий Кабінет у більшій мірі виконує символічну функцію – слідкує за діяльністю Кабінету Міністрів Канади та інформує громадське населення про його діяльність. Члени Тіньового Кабінету, на відміну від Великої Британії, не отримують надбавку до заробітної плати. Також у системі ПО Канади діє інститут координатора (адміністратора) опозиції та його заступника.

Список літератури

1. Territorial evolution, 1867 to 1999: Atlas of Canada 6th edition. Ottawa: Natural Resources Canada, 1999 – 2009. P. 7. URL: <https://www.nrcan.gc.ca/earth-sciences/geography/atlas-canada/selected-thematic-maps/16884#territorialevolution>.
2. Parliament of Canada Act. R.S.C., 1985. P. 1. Published by the Minister of Justice, 1985. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/P-1.pdf>.
3. Makarenko Jay. The Opposition in the Canadian House of Commons. Role, Structure, and Powers: Government & Institutions, 2008. URL: <https://www.mapleleafweb.com/features/opposition-canadian-house-commons-role-structure-and-powers.html#official>.
4. Guide to the Canadian HOUSE OF COMMONS: Her Majesty the Queen in Right of Canada, as represented by the Minister of Public Works and Government Services Canada. Ottawa: Information Service Parliament of Canada, 2016. P. 11. URL: https://lop.parl.ca/About/Parliament/GuideToHoC/pdf/guide_canadian_house_of_commons-e.pdf.

УДК 342.1

Попельницька Н. С.
викладач II категорії,
Коледжу ЧНУ імені Юрія Федьковича

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРАВА В УКРАЇНІ

Україна, як відомо, взяла курс на побудову демократичної, соціальної і правової держави. Зрозуміло, що побудова такої моделі держави неможлива без конституціоналізації права як процесу спрямованого на вдосконалення всієї системи права, приведення його у відповідність до конституційних начал, просякнутих ідеями рівності, справедливості і соціальної спрямованості.

Разом із цим, конституціоналізація права як складне за своєю сутністю явище, не може відбуватися без певних перешкод на своєму шляху. Складність конституціоналізації права в значній мірі обумовлена тим фактом, що Україна тривалий час перебувала у складі тоталітарної держави, в якій на перше місце ставилися інтереси держави, проголошувався принцип домінування держави над людиною та її правами, а тому перехід від тоталітарного державно-політичного режиму, правового нігілізму і етатистської парадигми права до побудови правової держави і властивих їй процесів конституціоналізації права неможливий без певних труднощів.

Беручи до уваги зазначене, тема дослідження видається актуальною.

Загалом проблеми конституціоналізації права можна поділити на декілька груп:

По-перше, слід взяти до уваги той факт, що центральною проблемою конституціоналізації права є співвідношення між приписами, що втілені в конституційному

тексті й існуючими реаліями, тобто між юридичною і фактичною конституцією, адже конституціоналізм як один з факторів процесу конституційного регулювання суспільних відносин є не стільки формально закріпленою системою юридичних норм, скільки дієвим та ефективним механізмом забезпечення успішного суспільного розвитку. Зокрема про це пише В. Горбатенко, який попереджаючи про небезпеки «уявного конституціоналізму», слушно наголошує, що феномен розриву між Конституцією України та реаліями національного суспільно-політичного життя спричиняє руйнацію самої ідеї конституціоналізму в Україні, позбавляючи її справжнього змісту [3, с. 15].

В Україні ж сучасна державотворча і правотворча практика дедалі переконливіше засвідчує проблему розходження між об'єктивним рівнем розвитку суспільних відносин і тими правовими нормами, які покликані їх врегульовувати. Унаслідок цього поглиблюється диференціація між «фактичною» і «юридичною» конституцією, що у свою чергу поступово нівелює роль права у житті й розвитку суспільства.

Відзначимо, що Конституція України 1996 р. вперше так високо піднесла конституційно-правовий статус людини і громадянина, у ній втілено міжнародно-правові стандарти щодо прав особи. Такий підхід є логічним, оскільки перехід від будь-якої авторитарної чи тоталітарної системи до демократичної з необхідністю повинен супроводжуватися реальним гарантуванням основних прав і свобод [5, с. 3-7]. Але виникає запитання: чи реально працюють конституційні норми, які стосуються прав та свобод людини і громадянина? На жаль, ні.

Однією із причин такого розходження є відсутність матеріальних ресурсів, які б створили економічні передумови реалізації відповідних норм. До прикладу, ст. 47 Конституції України визначає, що кожен має право на житло [1]. Це право, як далі деталізується у зазначеній статті, знаходить своє відображення у тому, що держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. У свою чергу ст. 49 Конституції України гарантує право на отримання безоплатної медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я [1]. Вказані права існують лише де-юре, реалізувати ж їх де-факто на сьогоднішній день видається неможливим через складну економічну ситуацію, в якій перебуває Україна.

Досліджуючи проблемні питання реалізації норм Конституції України щодо забезпечення прав людини і громадянина як елемент конституціоналізації права, вважаємо за доцільне звернути увагу на іншу крайність, коли проголошується безумовний пріоритет інтересів особи щодо інтересів суспільства, держави, колективу. Така позиція є особливо характерною для молоді і доволі часто підтримується громадською думкою. Це може призвести до конфліктів особи з суспільством, орієнтації на вузькооголістичні, особистісні інтереси. Тому слід забезпечувати компроміс між інтересами, потребами кожної людини, держави, суспільства.

По-друге, процес розвитку і удосконалення системи конституційного регулювання в сучасній Україні пов'язаний з цілим рядом факторів, серед яких особливу роль відіграє загальноновизнаний аспект «якості» конституційного законодавства, адже саме від якості законодавства і законодавчого процесу залежить те, яким чином право функціонує у суспільстві і виконує свою регулятивну функцію [2, с. 100].

Вказане вище є особливо актуальним у зв'язку із тим, що активні правотворчі процеси часто проводяться з ігноруванням нормативних приписів, які були прийняті раніше, що створює умови для регулювання одних і тих же суспільних відносин різними за змістом нормами права, зародження такого негативного суспільного явища як «війна законів».

Суперечливість чинного законодавства – характерна риса сучасного стану правової системи, оскільки формування правової бази відбувається безсистемно, в атмосфері правової анархії та нігілізму. Такий законодавчий дисбаланс справляє негативний вплив на правозастосовну практику, створює бар'єри в механізмі правореалізації, призводить до порушення законності і правопорядку [4, с. 76].

Крім того, для деталізації конституційних положень в нормативно-правових актах, забезпечення їх реальної дії неабияке значення має чіткість і однозначність у формулюванні норм права, дотримання правил юридичної техніки, що в свою чергу сприятиме усуненню довільного трактування правових норм і забезпечить належні умови для конституціалізації права.

З огляду на це, українському законодавцю необхідно привести у відповідність до Конституції правові акти й усунути існуючі у них протиріччя.

По-третє, процес конституціоналізації права відбувається не у механічному, а у соціальному середовищі, тобто конституціалізіція права знаходиться у прямій залежності від суб'єктивного елементу його реалізації, причому, суб'єктивний аспект проявляється як в діяльності носіїв влади, так і в діях пересічних громадян.

Що стосується перших, тобто, носіїв влади, то вважаємо, що мають бути створені умови для залучення в політичну діяльність справжньої еліти, яка буде здатна свідомо розбудовувати Україну в напрямку посилення демократизації управлінських процесів та утвердження принципу верховенства права.

Не менш важливим в процесі конституціалізації права є й інший аспект в його реалізації – ставлення громадян до Конституції як Основного Закону, визнання його авторитетності й загальнобов'язковості, адже у багатьох випадках проблема полягає не стільки у відсутності або суперечності тих чи інших конституційних норм, скільки у банальному небажанні їх виконувати.

З огляду на це конституціоналізіція права в Україні має ґрунтуватися не тільки шляхом удосконалення чинного конституційного законодавства, наповнення його новими загальновизнаними гуманістичними принципами, а й через становлення нового типу правової культури, одним з найважливіших елементів якої є конституціоналізм та його цінності [4, с. 77].

Зважаючи на вказане і з метою забезпечення дієвості конституційних норм, насамперед, варто вживати заходів, спрямованих на підвищення рівня правової культури і правової свідомості, викорінення зневажливого і байдужого ставлення до Конституції як Основного Закону держави.

Отже, активна і цілеспрямована діяльність по впровадженню в життя положень Конституції України обумовила виникнення численних проблемних питань, безпосередньо пов'язаних із конституціоналізіцією права, серед яких, зокрема, необхідно виокремити: забезпечення дієвості конституційних норм і недопущення ситуації, за якої задекларовані положення не знаходять реального втілення в житті; нормотворча діяльність органів влади часто проводиться з ігноруванням нормативних приписів, прийнятих раніше, відбувається перерегулювання суспільних відносин, що і зумовлює виникнення такого негативного явища як «війна законів», більше того, при прийнятті нормативно-правових актів часто ігноруються правила юридичної техніки, що в результаті породжує виникнення численних неточностей і суперечностей в законодавчих актах; конституціоналізіція права знаходиться у прямій залежності від суб'єктивного аспекту його реалізації, а тому неабияке значення має рівень правової культури носіїв влади і пересічних громадян, адже реальне втілення в життя норм Конституції України не може здійснюватися виключно в примусовому характері.

Список літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv/page>.
2. Бабенко К. Розвиток конституціоналізму як елемент сучасної правової культури в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 4. С. 99 – 106.
3. Горбатенко В.П. Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / За ред. В. П. Горбатенка. К., 2005. 145 с.
4. Подорожна Т. С. Законодавчий дисбаланс та розвиток правової системи: питання конституціалізації системи законодавства. *Правові системи сучасності: взаємодія та конфлікти*. 2016. С. 74 – 78.
5. Тацій В. Я., Тодика Ю. М. Проблеми становлення сучасного конституціоналізму в Україні. *Право України*. 2001. № 6. – С. 3 – 7.

СЕКЦІЯ 18

SECTION 18

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО,
КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА
CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY,
CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS**

УДК 343.9

Боровик О. М.

судовий експерт групи дактилоскопічних обліків
відділу криміналістичних видів досліджень
Полтавського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВІДБИТКІВ ПАЛЬЦІВ В БІОМЕТРІЇ

На сьогоднішній день в Україні та за її межами широко використовуються та розвиваються методи ідентифікації особи в біометричній системі. Така актуальність пояснюється збільшенням числа об'єктів і потоків інформації, які необхідно захищати від несанкціонованого доступу, а саме: криміналістиці; системі контролю доступу; системи ідентифікації особи; системи електронної комерції; інформаційна безпека; системи голосування; проведення електронних платежів; аутентифікація на web-ресурсах; проекти цивільної ідентифікації (перетин державних кордонів, видача віз) та інші. Біометричні системи контролю доступу прогресивними темпами замінюють традиційні (код, магнітна картка), де засіб ідентифікації може бути використаний будь-якою особою, оскільки в біометрії для ідентифікації особи використовують унікальні властивості самої особи, яку необхідно ідентифікувати [1, с. 58].

Біометрія – це не тільки технології захищаючі секретні воєнні об'єкти і доступ до державних таємниць. Ідентифікація особи – це зручність для користувача, дозволяючи не носити з собою додаткові ключі, картки та інші документи [2, с. 45].

Основними статичними біометричними методами є ідентифікація за папілярним візерунком на пальцях, райдужною оболонкою ока, геометрією обличчя, сітківкою ока, малюнком вен руки, геометрією рук. Серед динамічних методів відомі ідентифікація за голосом, кроками, динамікою рукописного почерку, серцевого ритму [3, с. 120].

Ідентифікація людей за відбитками пальців – найпоширеніший спосіб, що використовується біометричними системами захисту інформації [4, с. 19]. В основі цього методу є унікальність для кожної людини візерунка папілярних узорів на його пальцях. Відбиток, знятий за допомогою спеціального сканера, перетворюється на цифровий код (згортку), і порівнюється зі збереженим контрольним еталонним зразком, який був отриманий раніше. Апаратно-програмна технологія, яка використовує папілярні узорі пальців, була, є і залишається найпоширенішою за обсягом продажу на ринку порівняно з іншими методами біометричної автентифікації. Навіть у однайцевих близнят, які мають однакову структуру ДНК, відбитки пальців завжди відрізняються [5, с. 26].

По даним International Biometric Group, розпізнавання по відбиткам пальців займає близько 52 % від всіх використаних в світі біометричних систем [6].

Переваги використання методу ідентифікації особи за допомогою відбитків пальців є:

1. Унікальність та не повторюваність папілярних узорів у людей. (За всю історію фіксування і аналізів відбитків пальців не зафіксованого жодного випадку коли відбитки

папілярних узорів пальців двох людей співпали. Відбитки кожного пальця людини являються унікальними) [7, с. 30].

2. Простота використання, зручність і надійність. (Процес ідентифікації триває секунди і не вимагає зусиль, а сам пристрій займає мало місця) [1, с. 60].

3. Ймовірність помилки при ідентифікації за відбитком пальця набагато менша порівняно з іншими біометричними методами [7, с. 14].

Недоліки використання методу ідентифікації особи за допомогою відбитків пальців є:

1. Приблизно у 1% людей пальці не можуть бути оброблені біометричною системою [1, с. 60].

Це пояснюється тим, що у деяких людей папілярні візерунки на пальцях з часом зникають, або взагалі відсутні з народження. Цьому можуть сприяти: груба тактильна робота, наприклад цегляна кладка; вживання хіміотерапевтичних препаратів. Все це може руйнувати і навіть стирати папілярні візерунки. Навіть контакт з отруйним плющем може сприяти цьому. Також існує три генетичні хвороби, які можуть перешкоджати формуванню відбитків пальців: 1) синдром Негелі-Франческетті-Джадассон (NFJS), 2) дерматопатія пігментна ретикулярна (DPR), 3) адерматоглфія [8].

2. Неправильне зчитування відбитку пальця сканерами.

Велика кількість моделей сканерів некоректно зчитують відбитки пальців людей похилого віку та людей з занадто сухою шкірою рук, а також відбитки пальців, що пошкоджені дрібними порізами та подряпинами. [3, с. 120].

3. Систему відбитків пальців можливо зламати або замінити та відтворити на інші. 16.11.18 року на конференції з безпеки в Лос-Анджелесі, групі дослідників з Політехнічного інституту Нью-Йорка вдалось створити за допомогою нейронної мережі такі «копії» відбитків пальців, які працюють як «головний ключ» для біометричних систем ідентифікації [9].

Отже, підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що система ідентифікації особи за відбитком пальців має як багато переваг так і недоліків, що в свою чергу не дає 100% гарантії надійності використання тільки цього методу.

Тому, доцільніше застосовувати одночасно кілька технологій, наприклад, ідентифікацію відбитка пальця і обличчя, що створює найбільшу ймовірність точної ідентифікації особи. Дані прогалини та недоліки існуючої системи аутентифікації допоможуть у створенні більш надійної системи в майбутньому.

Список літератури

1. Мороз А.О. Біометричні технології. Методи дактилоскопії. *Математичні машини і системи*. 2011. № 3. С. 58 – 65.
2. Чакчир С., Литвиненко В. Биометрия – день сегодняшний. *Алгоритм безопасности*. 2006. № 3. С. 44 – 47.
3. Монастирський Л., Лозинський В., Бойко Я., Соколовський Б. Розпізнавання відбитків пальців у недорогій біометричній системі. *Електроніка та інформаційні технології*. 2018. Випуск 9. С. 120 – 124.
4. Готра О. З., Дорош Н. В., Кучмій Г. Л. Аналіз сучасних електронних засобів для біометрії. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/30550/1/5-17-21.pdf>.
5. Захаров В. П., Рудешко В. І. Біометричні технології в XXI столітті та їх використання правоохоронними органами: посібник. 2-ге вид., доп. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 492 с.
6. Задорожный В. Идентификация по отпечаткам пальцев. Ч. 1. *PC Magazine/Russian Edition*. 2004. № 1. URL: <http://bre.ru/security/20994.html>.
7. Царьов Р. Ю., Лемеха Т. М. Біометричні технології: навч. посіб. для вищих навчальних закладів. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2016. – 140 с.
8. Цікаві факти про відбитки пальців. URL: <http://korusno-znatu.in.ua/tsikavi-fakty/tsikavi-fakty-pro-vidbytku-paltsiv>.
9. Дослідникам вдалось «навчити» нейронну мережу підробляти відбитки пальців. URL: <https://mind.ua/news/20190686-doslidnikam-vdalos-navchiti-nejronnu-merezhu-pidroblyati-vidbitki-palciv>.

УДК 343.9

Левченко К. І.

головний судовий експерт
сектору почеркознавчих досліджень
відділу криміналістичних видів дослідження
Полтавського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

ДО ПИТАННЯ ПОМИЛКОВОГО СПРИЙНЯТТЯ ТРАКТУВАННЯ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ТА ГРАФОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗ, ЇХ ОСНОВНІ ЦІЛІ

Одним з найбільш розповсюджених видів шахрайства в Україні є підроблення різних документів, шляхом підробки підпису конкретної особи на цих документах. Автентичність підпису або його не справжність встановлює судовий експерт в рамках проведення судової-почеркознавчої експертизи. Наприклад, громадянин А. заявляє, що немає жодного відношення до підписання документу, а громадянин Б. наполягає на тому, що саме громадянин А. підписав даний документ. У цьому випадку лише проведення такої експертизи встановить, на чиєму ж боці знаходиться правда.

Задачі судово-почеркознавчої експертизи можна систематизувати таким чином:

- ідентифікаційні, які передбачають встановлення конкретного виконавця досліджуваного рукопису або вирішення питання про виконання ряду рукописів чи фрагментів рукопису однією або різними особами;
- діагностичні, які пов'язані зі встановленням умов виконання досліджуваного рукопису;
- класифікаційні, які пов'язані з встановленням групи осіб, до якої належить виконавець досліджуваного рукопису (стать, вік) [1, с. 17].

За ступенем складності останні оперуються поняттям «проблемність задачі», реалізація яких потребує дотримання певних вимог, що висувуються до об'єкта дослідження.

Вирішення завдань ідентифікації особи за рукописом акцентується на формуванні індивідуальних навичок письма та змінах їх характеристик, виходячи з фізичної й фізіологічної складової суб'єкта [2, с. 85]. Не зважаючи на те, що майже всі люди зі школи вчаться писати по прописам, жодна людина не копіює техніку письма згідно підручника до кінця свого життя. Ми вносимо до свого почерку так звані «добавки», прикрашаючи його, або навпаки – спрощуємо деякі непотрібні рухи при письмі. Саме так людина виражає свою індивідуальність у почерку.

Необхідно відрізнити судово-почеркознавчу експертизу від графологічної експертизи, так як остання має за мету здійснення аналізу графічної інформації та розкриття по ньому внутрішніх рис характеру людини. Важливе місце при отриманні доказової значущої інформації є використання графологічних (психолого-почеркознавчих) знань, в межах проведення графологічної експертизи. Підпис людини індивідуальний – кожний його вигадує для себе сам, без обмежень, правил та законів, і тому в даних графічних начертаннях автор відображає властивості своєї особистості, що дозволяє скласти достатньо точний його психологічний портрет [3].

Поняття графологічної експертизи включає в себе елементи і почеркознавства і психологічної експертизи, бо основним її завданням є встановити взаємозв'язок між ознаками почерку й психологічними особливостями виконавця документа. На даний час, використання графологічного аналізу почерку є особливо перспективним в

управлінсько-кадровій роботі та виявився дуже ефективним й достовірнішим навіть за психологічні тести, які додаються до заяви претендентів на посаду при прийомі на роботу. Перед тим як спілкуватись з людиною на співбесіді, за його почерком, на основі графологічного аналізу, можна визначити, який у неї характер, наскільки серйозно та відповідально буде підходити до виконання службових обов'язків та які у неї складатимуться взаємовідносини у колективі.

Таким чином, підсумовуючи вищевказане, графологічна експертиза оцінює почерк з метою визначення рис характеру людини, схильностей до тих чи інших вчинків, на відміну від почеркознавчої експертизи, яка вирішує питання ідентифікації особи за рукописом та встановлення зовнішніх обставин, умов письма і внутрішнього стану виконавця. Саме тому, у випадку встановлення фактів підпису конкретної особи в документах призначається почеркознавча експертиза, і не тільки фахівець, який її призначає, але і «пересічний» громадянин повинен усвідомлювати різницю між графологією та почеркознавчою експертизами.

Список літератури

1. Меленевська З.С., Свобода Є. Ю., Шаботенко А. І. Судово-почеркознавча експертиза: навчально-методичний посібник. Київ: Український центр духовної культури, 2007. 277 с.
2. Томилин В. В. Основы судебно-медицинской экспертизы письма: автореферат дис. на соискание ученой степени доктора медицинских наук. Москва: Воен.-мед. Краснознам. акад. им. С. М. Кирова, 1969. 27 с.
3. Айк Надж (О. К. Наджимов). Как узнать характер человека по его подписи или практическая графология: анотація. URL: <https://studfiles.net/preview/5623629>.

УДК 343.9

Мокляк А. С.
головний судовий експерт
сектору дактилоскопічних досліджень
відділу криміналістичних видів досліджень
Полтавського Науково-дослідного експертно-
Криміналістичного центру МВС України

ПРОБЛЕМИ ПРИ БІОМЕТРИЧНІЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗА ПАПЛЯРНИМИ УЗОРАМИ ПАЛЬЦІВ РУК

Біометрія відіграє незамінну роль у системах управління ідентифікацією, які набули значення у повсякденному житті кожного з нас, особливо в останні кілька десятиліть. Основним завданням у системі управління ідентифікацією є визначення індивідуальної ідентичності.

Перевага біометричних систем ідентифікації, в порівнянні з традиційними підходами, полягає в тому, що ідентифікується не зовнішній предмет, що належить людині, а власне сама людина. Узагальнено технології розпізнавання особи, ґрунтовані на особливостях фізіології і анатомії людини, її поведінки і звичок називаються біометричними.

Перші достовірні докази використання біометричних ознак з метою ідентифікації особи відомі ще з 19-го століття [1].

Розпізнавання за відбитками пальців є одним з найбільш часто використовуваних біометричних технологій у всьому світі. На сьогоднішній день застосовуються навіть на мобільних телефонах.

Відбитки пальців людини формуються, коли вони є немовлятами в утробі матері (всього за 24 тижні вагітності). Коли людина зростає, відбитки стають більшими, зберігаючи той самий малюнок. По суті, відбитки поступово збільшуються. Вони є постійними, але на них можуть вплинути такі обставини:

1. Незважаючи на те, що відбитки пальців не змінюються з віком, проте складніше ідентифікувати людей похилого віку. Це пояснюється тим, що шкіра втрачає свою еластичність з віком, і ознаки папілярних узорів стають менш помітними, особливо завдяки потовщенню гребенів і борозен.

2. Люди, які працюють на будівництвах, особливо, якщо це робота із каменем та цеглою, які постійно контактують із водою втрачаються деякі деталі (ознаки) у відбитках. Як тільки вони припинять цю діяльність, гребені знову відновлюються. Ті хто працюють з хімічними речовинами (наприклад, оксид кальцію), також можуть мати деякі зміни в будові папілярних узорів пальців рук. Однак, із зміною виду діяльності, пошкоджена структура має тенденцію відновлюватися з часом. Іншими словами, навіть у таких випадках зміна появи відбитків є лише тимчасовою.

3. Порізи і опіки, які проходять глибше ніж епідерміс, також можуть залишати шрами, які змінюють папілярні узорів рук. У історії існували численні випадки, коли злочинці намагалися змінити свої відбитки пальців, щоб не бути ідентифікованими шляхом їх механічного видалення.

4. Існують певні захворювання шкіри, які руйнують дерму і шар епідермісу. В результаті, системам розпізнавання відбитків пальців рук стає дуже важко ідентифікувати осіб, а в деяких випадках зовсім неможливо.

У рідкісних випадках лікування раку також може призвести до втрати відбитків пальців. У 2008 році чоловік із Сінгапуру був затриманий в аеропорту для сканування відбитків пальців. Однак виявилось, що у нього вони відсутні. Як з'ясувалося, чоловік мав захворювання на рак і проходив курс хіміотерапії, препарат під назвою капецитабін дав йому побічний ефект, відомий як долонно-підшовний синдром (набряк, біль і лущення на долонях, підшвах ніг і як виявилось втрату відбитків) [2].

Адерматогліфія – є рідкісним станом, що характеризується відсутністю гребенів на шкірі пальців, долонь рук, пальців ніг і стоп. Оскільки узорів цих гребенів утворюють унікальні відбитки кожної особи, люди з таким захворюванням не можуть бути ідентифіковані за своїми відбитками пальців [3].

Обговорюючи, чи є технологія розпізнавання відбитків пальців ідеальним рішенням, здатним вирішити наші проблеми у багатьох сферах і часто потрібна для отримання біометричних паспортів чи безпеки, ми завжди повинні мати на увазі тих користувачів, які страждають від деяких захворювань шкіри.

Якщо хвороба зруйнувала чи пошкодила структуру папілярних ліній в епідермісі і нижній дермі (верхні два шари шкіри), папілярні лінії не будуть відновлюватися в тій же формі, як раніше (якщо взагалі відновляться), і тому такі користувачі можуть бути обмеженими у їх майбутньому житті, будучи виключеними з використання систем розпізнавання відбитків пальців.

Список літератури

1. Венедов М.А. Политика России в области биометрии. URL: http://www.electonics.ru/pdf/6_2000.
2. Чи змінюються відбитки пальців. URL: <https://www.scienceabc.com/humans/fingerprints-unique-change-age-alter-crime-diseases-identification-biometrics.html>.
3. Адерматогліфія. URL: <https://www.dovemed.com/diseases-conditions/adermatoglyphia>.

УДК 343.9

Насталенко Р. В.

студентка 2 курсу факультету міжнародного права,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

На сьогодні залишається достатньо дискусійним питання кримінальної відповідальності юридичних осіб (далі ЮО) у національному законодавстві. Але фактом залишається те, що ЮО як суб'єкти господарювання відіграють достатньо велику роль в економіці і здійснюють вагомий вплив на суспільні відносини, що й викликає необхідність урегулювання питання притягнення до кримінальної відповідальності таких осіб, за скоєння ними кримінальних правопорушень та відновлення порушеного права.

В кримінальному законодавстві зарубіжних країн питання притягнення до кримінальної відповідальності ЮО врегульовано по-різному, що дає підстави виділити 3 основні підходи з цього приводу:

1. Повне визнання інституту кримінальної відповідальності ЮО (Франція, КНР, Литва, Естонія, Португалія, Велика Британія, Данія, Люксембург).

2. Повне заперечення інституту кримінальної відповідальності ЮО (характерно для країн Східної Європи – Болгарія, Угорщина, Білорусія) [1, с. 3].

3. «Квазікримінальна» (адміністративно-кримінальна) відповідальність ЮО (ФРН, Швеція, Італія, Іспанія). Основною ознакою такого підходу є те, що законодавство не визнає ЮО суб'єктами злочину, але у низці випадків, зокрема, передбачених окремими нормативними актами, до них можуть застосовуватися різноманітні кримінальні санкції.

Міжнародними нормативно-правовими актами також передбачена кримінальна відповідальність ЮО. Зокрема слід згадати ст. 10 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Україна також приєдналася), яка передбачає поряд з цивільною та адміністративною також і кримінальну відповідальність ЮО.

З 1 вересня 2014 вступив в силу Закон України від 23 травня 2013 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України щодо відповідальності ЮО». Цим же Законом Загальну частину Кримінального кодексу України (далі ККУ) доповнено розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо ЮО».

На увагу заслуговує саме формулювання назви розділу XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо ЮО». Тобто законодавець не вказує прямо можливість притягнення до кримінальної відповідальності, а натомість обмежується формулюванням щодо заходів кримінально-правового характеру (далі ЗКПХ).

Ст. 18 ККУ суб'єктом злочину визначає лише фізичну осудну особу, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Таким чином ЮО суб'єктом злочину не визнається, хоча змінами, внесеними до ККУ передбачається застосування до неї ЗКПХ.

Зауваження містяться і у висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, де зазначено, що положення закону фактично передбачають створення у кримінальному законодавстві України юридичної фікції, згідно з якою ЮО піддаватиметься санкціям, тобто апріорі вважатиметься такою, що вчинила злочин, у тому разі, якщо певний злочин вчинили її керівник, засновник, учасник чи інша уповноважена особа [1, с. 5].

Тобто Україна пішла останнім шляхом. Використовується термін «заходи кримінально-правового характеру щодо ЮО», що дозволяє уникнути змін у частині суб'єкта кримінальної відповідальності до Загальної частини ККУ.

На сьогодні існує достатньо широке коло діянь, за вчинення яких ЮО може бути притягнена до кримінальної відповідальності. Їх визначено у ст. 96-3 ККУ, зокрема це злочини проти громадської безпеки, національної безпеки, проти волі, честі та гідності особи та ін, але поза увагою залишилися злочини, які мають не менш небезпечний характер, але зустрічаються частіше, а саме: комп'ютерні злочини, злочини проти довіри, злочини проти безпеки виробництва, зокрема умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції, що може спричинити шкоду великій кількості населення тощо.

У статті 96-6 визначені види ЗКПХ, що можуть застосовуватися до ЮО, а саме штраф, конфіскація майна та ліквідація. Це достатньо невеликий перелік, який не може забезпечити повною мірою належного покарання залежно від ступеня суспільно-небезпечного діяння. Тому варто доповнити цей список, зокрема враховуючи досвід зарубіжних держав, наприклад: припинення деяких прав (Нідерланди, Фінляндія); заборона певної діяльності (Польща, Фінляндія, ЄС); регулювання організації і випуску продукції (Нідерланди); звільнення директора (рекомендації ЄС 1988 р.); конфіскація, призначення контролюючого керівника (Нідерланди); примусовий продаж компанії (Японія); закриття підприємства або його структурних одиниць (ЄС, США); припинення діяльності підприємства (ЄС, Польща) [2, с. 12].

Відповідно до ККУ підставою застосування ЗКПХ до ЮО, є здійснення її уповноваженою особою дій визначених у статті 96-3 цього кодексу. Але дії осіб ЮО можуть не співпадати або навіть вступати в протиріччя [3], тому чи справедливо взагалі застосовувати у таких ситуація ЗКПХ до ЮО. Було б доцільно встановити, що такі дії осіб повинні бути вчинені в інтересах ЮО, працівником цієї ЮО, що діяв/ла незаконно, як це визначено зокрема у КК Франції 1992 року, в якому встановлено, що відповідальність ЮО обумовлена наявністю двох обставин: 1) злочинне діяння повинно бути скоєно на користь ЮО та 2) його керівником або представником [4].

Також варто звернути увагу на те, що до ЮО публічного права, а саме як зазначає стаття 96-4 державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створенні ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб не можуть бути застосовані ЗКПХ. Однак застосування ЗКПХ саме до цієї категорії осіб в даний момент для України є особливо важливим. І як показує закордонна практика використання цих заходів до державних структур є достатньо ефективним та доцільним (наприклад, у Франції ЮО, за винятком Держави, підлягають кримінальній відповідальності у випадках, передбачених законом або регламентом, за злочинні діяння, вчинені на їхню користь органами або представниками ЮО [5]).

Висновки. На сьогодні питання про кримінальну відповідальність, що може застосовуватися до ЮО залишається відкритим. Потребують внесення змін, доповнень та у певних випадках тлумачення окремі положення ККУ, що визначають ЗКПХ, що застосовуються до ЮО, а також їх співвідношення з положеннями як Загальної так і з Особливої частин ККУ, враховуючи вищесказане.

Список літератури

1. Цимбалюк В. Зарубіжний досвід кримінальної відповідальності юридичних осіб та перспективи країни. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/5024/1/cymbaliuk.pdf>.
2. Михайлов О.О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід, та перспективи його застосування в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Акад. адвокатури України. К., 2008. 12 с.
3. Богатир В. Судова справа: підприємство за ґратами. URL: <http://jurist.ua/?article/368>.
4. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: учебное пособие / Под ред. и с предисл. И. Д. Козочкина. М.: Омега-Л, Ин-ститут международного права и экономики им. А. С. Грибоедова, 2003. URL: <https://sci.house/zarubejnoe-pravo-scibook/subjekt-prestupnogo-deyaniya.html>.

5. Уголовный кодекс Франции (по состоянию на 1 июля 2000 г.). URL: https://yurist-online.org/laws/foreign/criminalcode_fr/_doc-5-.pdf.

6. Кримінальний кодекс України станом на 26.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

УДК 343.9

Печорін П. М.

завідувач сектору досліджень зброї
відділу криміналістичних видів досліджень
Рівненського НДЕКЦ МВС України

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МАРКУВАЛЬНИХ ПОЗНАЧЕНЬ НА ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСАХ

З появою перших зразків вогнепальної зброї, виробники переконалися, що їхні вироби можуть стати небезпечними для самого стрільця. Знадобилося зовсім небагато часу, щоб і виробники, і споживачі назавжди засвоїли: фузія або мушкет, гвинтівка або револьвер, виготовлені з порушенням технології, розмірів або з невідповідного металу, цілком здатні розірватися в руках користувача. Відразу ж знайшли вихід: досліджувати виготовлену зброю на міцність відстрілюючи його спеціальним зарядом. Після такої перевірки зброя отримувала клеймо – своєрідний знак якості. У наш час практично кожна країна має власні закони, що регламентують способи випробування зброї.

Тисячі мисливців мають у своєму володінні велику кількість рушниць вітчизняного так і закордонного виробництва, проте далеко не всі розбираються в тому, яке ж значення та інформацію несуть різноманітні позначки на зброї.

Це клейма, які несуть важливу інформацію про цю зброю. Орієнтуючись в правилах їх прочитання можна, наприклад, встановити виробника даної одиниці зброї, яка сталь використовувалась при виготовленні її ствола (стволів), рік виготовлення, конструктивні характеристики стволів (чокове звуження стволів, довжина патронника, маса) і на який тиск розраховані стволи [1] та серійний номер зброї.

Особливу актуальність в останні й час отримало дослідження маркувальних позначень на частинах зброї та боєприпасів. Це пов'язано, в першу чергу, з масовою кількістю втрати, викрадення або незаконного ввезення в країну як бойової зброї промислового виготовлення так і зброї, яка перероблена саморобним способом; виготовлена шляхом переробки саморобним способом виробів, що не були вогнепальною зброєю. Цивільні особи в країні володіють значною кількістю незареєстрованої стрілецької зброї. Конфлікт на сході посприяв значним втратам національних запасів і їх незаконному перепродажу, та неконтрольованого вивезенню звідти, що призвело до розповсюдження широкого спектра видів зброї. В подальшому для приховування даних цілей та утруднення встановлення приналежності зброї за серійними номерами, маркувальні позначення повністю знищуються, змінюються, або наносяться нові маркувальні позначення, які наприклад можуть вказувати на придатність до стрільби лише холостими (шумовими) патронами, при цьому конструктивно дозволяють вильоту крізь канал ствола снаряду. У виробках промислового виробництва, подібних за зовнішнім виглядом або окремими конструктивними елементами до боєприпасів вогнепальної стрілецької зброї, але такі, що мають інші принципи ураження цілі (патрони «травматичної» дії, газові тощо) вносять саморобним способом конструктивні зміни.

В даний час діє міжнародний «Договір про торгівлю зброєю» під егідою ООН, що встановлює вимоги до держав щодо маркування та контролю їх зброї та боєприпасів, а також їх торгівлі. Однак існуюче маркування часто легко видалити, іноді і саму зброю, і боєприпаси поставляють за запитом покупця без будь-якого маркування. Крім того, будь-

яка зброя і боєприпаси, які використовуються під час міжнародного втручання, часто залишаються на звалищах або передаються приймаючій країні. Така зброя часто потрапляє на незаконні ринки.

Відповідно до чинного законодавства [2] кожна одиниця мисливської та спортивної зброї повинна бути сертифікована в установленому порядку та відповідати вимогам ГСТУ 78-41-002-97, в якому чітко вказано, що кожна одиниця повинна мати маркування, нанесено безпосередньо на зброю відповідно до ГОСТ 26828-86 [3]. Якість маркування повинна бути достатньою для прочитання всієї інформації.

Маркування – товарні знаки, символи, написи та зображення, які наносяться на вироби. Які дають паспортну, попереджувальну, інструкційну і іншу коротку інформацію про виріб та його виготовлення, а також дані необхідні для монтажу та експлуатації виробу.

Маркування нарізної та гладкоствольної зброї має містити: знак для товарів та послуг підприємства–виробника; назву моделі зброї; заводський номер; калібр патрона, що використовується (на кожному стволі); національний знак відповідності згідно з ДСТУ 2296 за наявності сертифіката відповідності (для зброї, виробленої в Україні); напис «Вироблено в Україні» (для зброї, виробленої в Україні); – рік випробування, за наявності випробувального клейма.

Маркування на гладкоствольній зброї додатково повинно містити довжину патронника [4].

Позначення виду нейтралізованої зброї: «УЧ» – учбова, «УЧР» – учбово-розрізна, «МУЗ» – музейна, «ММГ» – макет масогабаритний [5];

Відповідно до вимог п. 4.14 ГСТУ 78-41-002-97, повинно здійснюватись надання «криміналістичних міток» стріляним гільзам з переробленої зброї військового призначення у момент проведення заряджання та подальшого пострілу, що вдало використовується на вітчизняних зброярних підприємствах – виробниках мисливської нарізної вогнепальної зброї на території країни.

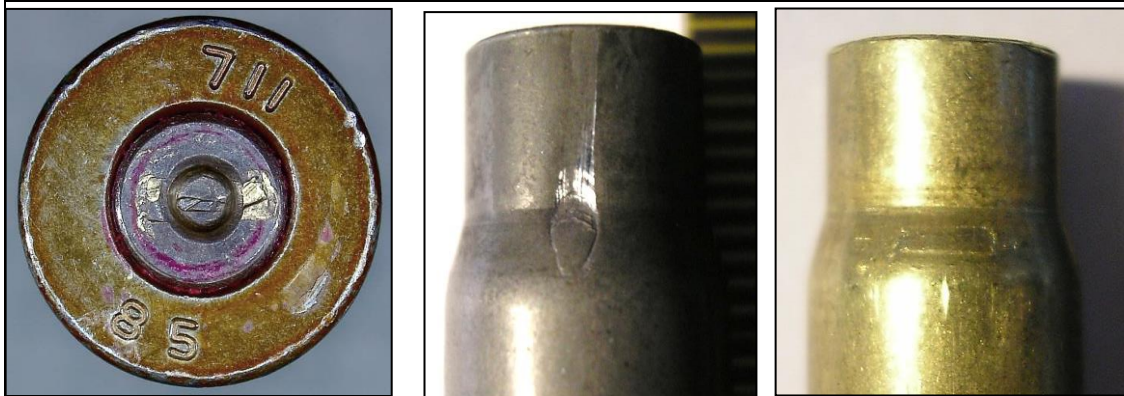

Фото 1. Варіанти криміналістичних міток на поверхні стріляної гільзи

В криміналістичній практиці не рідкі випадки коли мисливські карабіни, виготовлені шляхом переробки автоматів Калашникова калібру 7,62x39мм, зловмисники незаконно перероблюють шляхом відновлення їх бойових властивостей – можливості стрільби зі складеним прикладом та відновлення автоматичної стрільби. Криміналістичні мітки дозволяють швидше встановити модель зброї з якої були відстріляні гільзи виявлені та вилучені в ході огляду на місця події із застосуванням вогнепальної зброї.

Заводський номер на зброю, виготовлену зі зброї військового призначення, або з використанням її основних частин, або розроблену на її базі (якщо при цьому залишається можливість використання її основних частин для заміни аналогічних частин бойової зброї), наносять виключно ударним способом або методом холодного тиснення глибиною не менше ніж 0,2 мм [4].

Заводський номер наносять на такі основні частини зброї: для пістолетів і пістолетів-кулеметів: на рамку зі стволом та на затвор (кожух-затвор);
– для револьверів: на рамку та барабан (4 останні знаки);
– для гвинтівок, карабінів, у т.ч. і автоматичних: на ствольну коробку та ствол (якщо він від'ємний від ствольної коробки);
– для рушниць: на ствол (блоку стволів) та колодку;
– для кулеметів: на ствольну коробку та ствол (якщо він від'ємний від ствольної коробки) та на корпус з замикаючим механізмом;
– інші пристрої: на корпус та на патронник.

Для зброї, виготовленої зі зброї військового призначення та багатоцільової зброї у мисливському або спортивному виконанні, заводський номер додатково має бути нанесено на ствол, затвор, затворну раму, барабан, кожух затвору та магазин (чотири останні цифри номеру) [4].

На сьогоднішній день виробники спеціалізованого маркувального обладнання досягли значних успіхів. Підприємствам доступні кілька технологій: промисловий лазер, ударно-точкова машина, холодне тиснення, механічне маркування. Застосування лазерів вважається найбільш передовим методом. Вони забезпечують високу якість, швидкість, точність і довговічність нанесення. Механічне маркування в свою чергу вважається одним з найбільш популярних. Даний процес ще має назву таврування (клеймування). Це простий і доступний метод із застосуванням ручних ударних клейм – пуансонів.

В деяких країнах активно впроваджують маркування металевих об'єктів прихованою міткою. Спеціалістами розроблена прихована щілинна мітка [6; 7] яка дозволяє оперативно встановити походження об'єкта за короткий проміжок часу без проведення експертизи, дозволяє контролювати рух об'єкта, захищена від фальсифікації, дану мітку не можливо перенести з одного об'єкта на інший.

Дана технологія автоматичної ідентифікації об'єктів, заснована на радіообміні між прибором зчитувачем та радіоміткою, зв'язаною з об'єктом. Система RFID може також надавати попередження у випадку якщо відбулось несанкціонована подія - крадіжка.

Фото 2. Варіант розміщення RFID-мітки на зброї

Якщо маркувальні позначення були змінені або знищені, в практиці існують методи, що дозволяють виявити та відновити їх початкові символи, встановити справжність номеру на маркуванні, відповідність заводу виробнику, який на них зазначений, встановити відповідність змісту маркування об'єкту, на якому воно нанесено.

В практиці основними методами для відновлення серійних номерів (маркувальних позначень) на металі є: магнітопорошковий метод дефектоскопії; електрохімічний та хімічний [8; 9]. Процес експертного відновлення знаків на металах і сплавах складається з трьох етапів:

1. Підготовки металеві поверхні об'єкту.
2. Оброблення поверхні хімічними речовинами, в результаті якої відбувається виявлення знищених знаків.
3. Закріплення і фіксування проявлених знаків.

Суть підготовки поверхні полягає в тому, що місце, де знаходилися знаки, шліфується, а потім полірується до дзеркального блиску. Полірування проводять повстяними шарами, вкритими пастою ГОІ або іншими пастами, призначеними для роботи по металевій поверхні, після чого відповідна ділянка знежирюється органічними розчинами. Для початку рекомендовано застосовування не руйнуючого характеру магнітопорошковий метод дефектоскопії. Якщо даний метод не підходить і результат не задовольняє, застосовують наступні методи.

Магнітопорошковий метод дефектоскопії [10; 11; 12]. Даний метод розроблений для виявлення дефектів або нерівностей в магнітних матеріалах, може використовуватися і для візуалізації знаків на знищеній ділянці деталі вогнепальної зброї. Цей метод оснований на вивчені магнітних полів розсіювання навколо виробів з феромагнітних матеріалів після намагнічування.

Фото 3. Маркування виявлене із застосуванням магнітопорошкового методу дефектоскопії

Найпоширенішими методами в експертній практиці є хімічний та електрохімічний методи, завдяки яким відновлюють первинні знаки, проставлені виробником. Під час набивання знаків у металі деформуються кристалічні решітки, з огляду на що змінюються його фізико-хімічні властивості. Цей процес охоплює не тільки контури вибитих знаків, а й шари металу, розташовані навколо них. В результаті знищення візуально видимих контурів знаків, у більш глибоко розташованих шарах залишаються так звані «приховані» зображення символів, які підсилюють за допомогою застосування хімічного або електрохімічного методів, сутність яких ґрунтується на різній швидкості розчинення деформованих і недеформованих ділянок металу. Здебільшого під час підробки номерів вдається зняти тільки поверхневий шар металу (на глибину вибитих символів). У таких випадках первинні знаки відновлюються без особливих зусиль. Набагато складніше відновити знаки, коли знімається досить товстий шар металу, унаслідок чого проявляються тільки контури окремих знаків, що не показують цілісність конкретного символу.

При застосуванні хімічного методу, для металів та їх сплавів застосовують концентровані кислоти і луги, тип хімічної речовини залежить від матеріалу з якого виготовлена зброя.

Електрохімічний метод ґрунтується на використанні явища різної швидкості розчинення поверхневих ділянок деформованого і недеформованого металу. Процес травлення проводиться під дією електричного струму. Це означає, що швидкість розчинення більша, ніж під час застосування методу хімічного травлення, тому необхідно ретельніше контролювати процес. Існують три способи застосування даного методу: а) процес травлення проводиться безпосередньо в ємкості з електролітом; б) навколо ділянки зі знищеними знаками виготовляють ванночку для електроліту; в) шляхом прямого контакту на поверхню металу, що є анодом «+», мідної пластини обмотаної ватним тампоном, змоченим електролітом, яка є катодом «-» [13].

Фото 4. Маркування виявлене із застосуванням електрохімічного методу

Вище вказані методи дають позитивні результати тільки при відновленні маркувальних позначень, нанесених на поверхню зброї методом тиснення.

При повному знищенні маркувальних позначень, коли видалено значний шар поверхні, в результаті чого знищена вся кристалічна решітка набитих знаків, способи їх виявлення на даний час відсутні. Відновити маркувальні позначення, виконані гравіюванням або з використанням лазера, практично неможливо, так як при даних способах нанесення знаків не відбувається ущільнення металу в місцях їх розміщення, а отже, розчинність металу при травленні скрізь буде однаковою [13].

Успішно відновлений серійний номер зброї, буде у нагоді при проведенні оперативно-розшукових заходів слідчими підрозділами щодо встановлення «історії» зброї – встановити виробника, останнього власника, визначити військову частину звідки була викрадена, перепродана тощо. Маркування та криміналістичне кодування є необхідною та важливою умовою, яка дозволить посприяти у вирішенні проблеми незаконного обігу вогнепальної стрілецької зброї в Україні, зменшити кількість конфліктів із застосуванням зброї, потужним аргументом в оперативно-розшуковій діяльності. Тому важливо, щоб стрілецька зброя маркувалась, починаючи на стадії виробництва, а відповідні данні заносились в єдину базу, яка б давала змогу встановити весь життєвий цикл конкретного зразка зброї.

Список літератури

1. Ружейные клейма и их значение / В. Н. Сатинский, 48, с. ил. 14 см, СПб. Абсолют.1993.
2. Наказ МВС України № 622 від 21.08.98 «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» з доповненнями від 2018.
3. ГОСТ 26828–86 Изделия машиностроения и приборостроения. Маркировка.
4. ГСТУ 78-41-002-97 «Зброя спортивна та мисливська. Вимоги безпеки. Методи випробувань на безпеку», затвердженого наказом МВС України 20 серпня 1997 року № 557.
5. Стандарт МВС України СОУ 78-19-005:2011 «Зброя стрілецька вихолощена. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролювання» затверджено наказом МВС України від 30.08.2011 року № 636.
6. Скрытая маркировка металлических объектов. URL: <http://www.tech-id.ru/content/skrytaya-markirovka-metallicheskih-obektov>.
7. RFID. URL: <https://www.rfidjournal.com/articles/view?18296>.
8. «Technical Procedure for Serial Number Restoration». North Carolina State Crime Laboratory. September 5, 2014.
9. Інструкція про порядок проведення криміналістичних досліджень транспортних засобів і реєстраційних документів, що їх супроводжують, працівниками Експертної служби МВС України: наказ МВС України від 31.05.2013 р. № 537.
10. Walker, Robert E. (2013). Cartridges and Firearm Identification. CRC Press. p. 573. URL: https://books.google.com.ua/books?id=THQ1iG8fSG8C&pg=PT573&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
11. Iowa Division of Criminal Investigation Criminalistics Laboratory Firearm & Toolmark Section Restoration of Obliterated Serial Numbers". Iowa Division of Criminal Investigation. Retrieved July 2, 2016. URL: <http://www.dps.state.ia.us/DCI/lab/firearms/restoration.shtml>.

12. Комплексне дослідження транспортних засобів та документів, що їх супроводжують: коментар до стандартної операційної процедури SOP.T.19/17-5.4-01. Київ : ДНДЕКЦ МВС України. 2009. 56 с.

13. Бондаренко В. В. Класифікація злочинів, пов'язаних зі знищенням, підробкою або зміною номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 73 – 87.

УДК 343

Роман М. С.

студентка історико-юридичного факультету,
Херсонський державний університет,

Сотула О. С.

д. ю. н., професор кафедри галузевого права,
Херсонський державний університет

СУЧАСНІ СХЕМИ ТА ТИПИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

В останні роки в Україні відбулося різке загострення криміногенної ситуації, пов'язане не тільки з кількісним щорічним зростанням корисливих і насильницьких злочинів, а й з розповсюдженням організованих злочинних утворень, антисоціальна діяльність яких направлена на вчинення нових, раніше незаних в Україні видів злочинів, які становлять загрозу національній безпеці у сфері економіки. Серед них особливу загрозу становлять злочини пов'язані з легалізацією (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом.

Дослідженням характеристики сучасних схем та типів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, займалися такі вчені, як В. М. Тертишник, С. С. Чернявський, О. В. Процюк, О. О. Хабчук та інші.

Науково-практичний коментар статті 209 КК України перераховує, які дії можуть бути вчинені щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (вчинення фінансових операцій чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховування чи маскування незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаного внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів [1, с. 327].

До таких діянь необхідно зарахувати: відкриття банківських рахунків, внесення коштів на такі рахунки або на рахунки інших підприємств; придбання рухомого і нерухомого майна, у тому числі для подальшого сплатного чи безоплатного відчуження цього майна; надання кредитів і позик; купівля акцій, векселів, облігацій та інших цінних паперів; інвестування та отримання доходів від інвестицій; укладання фіктивних договорів про надання кредитів або різноманітних послуг (наприклад, аудиторських, юридичних, маркетингових); внесення коштів як внеску у статутний фонд підприємств, створення фіктивних господарюючих суб'єктів або придбання підприємств-банкрутів тощо; операції, пов'язані із ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України, в Україну та за її межами відповідного майна.

Легалізація може здійснюватись як у сфері господарської діяльності, так і в діяльності, що не пов'язана з господарюванням. При цьому йдеться насамперед про ті галузі та сфери економіки, які є високорентабельними, де обертаються великі фінансові та товарні потоки

(паливно-енергетичний комплекс, ринки сільгосппродукції, нерухомості, підакцизних товарів, цінних паперів, сфери приватизації і зовнішньоекономічної діяльності тощо).

Місцем легалізації є місцезнаходження суб'єктів господарювання, а також певних фінансових (банків, страхових компаній, адвокатських фірм) або реєстраційних установ (нотаріальних контор, бюро технічної інвентаризації), де здійснювалися фінансові операції або укладалися правочини стосовно набуття права власності [2, с. 114].

У п. 1 ч. 6 Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом» 1990 р. зазначено: «Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб дії, вчинені навмисно, розглядалися внутрішнім законодавством як злочини, а саме:

– перетворення або передача власності, усвідомлюючи, що така власність є доходом, з метою приховування або маскуванню незаконного походження власності або з метою сприяння будь-якій особі, причетній до вчинення предикатного злочину, уникнути правових наслідків її дій;

– приховування або маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, стану, переміщення, прав стосовно власності або володіння нею, усвідомлюючи, що така власність є доходом; і з урахуванням її конституційних принципів і фундаментальних засад її правової системи:

– набуття, володіння або використання власності, усвідомлюючи під час отримання, що така власність була доходом;

– участь у вчиненні, об'єднання або змова з метою вчинення, замах на вчинення, пособництво, підмова, сприяння і поради щодо вчинення будь-якого із злочинів, визначених відповідно до цієї статті.» Очевидно, що два останні пункти тісно пов'язані з особливостями застосування на рівні національних правових систем інституту співучасті у злочині і причетності до злочину, і у разі не охоплення такими інститутами спільної участі у вчиненні злочину двох або більше осіб, а також сприяння вчиненню злочину вимагається додаткова криміналізація таких діянь [3].

Положення Загальної та Особливої частин КК України узгоджуються з конституційним приписом про відповідність внутрішнього законодавства нормам міжнародного законодавства тільки на перший погляд. Законодавчо закріплене положення про те, що національне законодавство про кримінальну відповідальність становить виключно КК України певною мірою обмежує застосування міжнародних договорів у кримінально-правовій сфері в той час, як на нинішньому етапі очевидним є поступове зростання ролі цих договорів, у т. ч. у внутрішньому законодавстві держав.

Без сильної політичної волі вищого керівництва держави жоден інституційний орган, зобов'язаний боротися з відмиванням злочинних доходів, працювати повноцінно не буде. Для національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, необхідна не тільки наявність хорошого законодавства, нехай і добре адаптованого до міжнародних стандартів, але і жорсткий контроль за його виконанням всіма суб'єктами фінансового моніторингу. Слід удосконалити механізм регулювання та нагляду за фінансовими посередниками у частині додержання ними вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації незаконних доходів. Разом з цим необхідно визнати, що будь-який доцільно застосовний нагляд і контроль, включаючи контроль, що впроваджується в результаті підходу, заснованого на оцінці ризику, не зможе ідентифікувати та виявити всі випадки відмивання коштів та фінансування тероризму.

Отже, такий широкий спектр суспільно небезпечних діянь, з одного боку, є надто великим – навіть за характеристиками міжнародних вимог до криміналізації легалізації, а з іншого боку – надто далеким від безпосередньо легалізації (відмивання) як процесу, протягом якого принципово змінюється статус доходів. Так, наприклад, «створення умов

для безпечного і комфортного «споживання» коштів аж ніяк не може бути враховано для кваліфікації злочину, передбаченого міжнародними вимогами до застосування кримінальної відповідальності за вчинення подібних діянь, що містять ознаки легалізації.

Список літератури

1. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Видання 12-те доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 810 с.
2. Чернявський С. С. Легалізація (відмивання) доходів у механізмі економічного шахрайства: комплексний аналіз. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С. 113 – 123.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р., код акта 35837/2006 // *Офіційний вісник України*. 2006. № 14.

УДК 343.2/7

Тарасов Д. С.

студент історико-юридичного факультету,
Херсонський державний університет,

Зубенко В. В.

к. ю. н., доцент історико-юридичного факультету,
Херсонський державний університет

**ПРОТИПРАВНІ ПРОЯВИ У ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ВІДНОСНО ПРАВ ЛЮДИНИ**

Поряд з державними органами, які вирішують поточні та перспективні питання господарської діяльності, техніки, освіти, науки, обороноздатності, зовнішньої політики тощо, у державі існують також органи, що створюються тільки з метою охорони й захисту права – діяльності, що називається правоохоронною.

Проблеми протиправних проявів у діяльності правоохоронних органів відносно прав людини в різні часи ставали предметом дослідження багатьох відомих учених, а саме: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, А. С. Васильєва, І. П. Голосніченко, І. В. Додіна, С. В. Ківалов, О. П. Ключніченко, В. К. Колпаков, С. А. Комаров, А. Т. Комзюк та ін.

Протиправні прояви у діяльності правоохоронних органів відносно прав людини можуть стосуватись:

1. Порушення недоторканності особи, що передбачає свободу особи від таких явищ як: безпідставне чи незаконне позбавлення життя; зникнення; застосування катувань та інше жорстоке, нелюдяне або принижуюче гідність поводження чи покарання; безпідставний арешт, затримання чи заслання; позбавлення права на справедливий публічний суд.

2. Недотримання громадських свобод: свободи слова й преси; свободи мирних зібрань та об'єднань, свободи релігії; свободи пересування в межах держави, міжнародної подорожі та репатріації.

3. Порушення політичних прав: права громадян змінити владу.

4. Перешкоджання проведенню міжнародних та неурядових перевірок за заявами про порушення прав людини.

5. Дискримінації за расовою ознакою, статтю, релігією, фізичними вадами, мовою або за соціальним станом жінок, дітей, людей, релігійних, меншин, національних, расових, етнічних меншин.

6. Порушення прав робітників: права на створення об'єднань; права на колективне представництво та укладання колективних трудових договорів; заборона підневільної та

примусової праці; дитяча праця та мінімальний вік прийому на роботу; прийнятні умови праці; торгівля людьми.

Разючі приклади порушення прав людини у правоохоронній діяльності були наведені у першій щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Так, у слідчому ізоляторі Львівської області шість років незаконно утримувалася жителька області Кушинська, яка обвинувачується у вчиненні вбивства, а 3 травня 2003 р. мешканець Львівської області Бачинський був заарештований за те, що 12 років тому, за радянських часів, самовільно залишив місце служби в армії. У березні 2003 р. на Львівщині була заарештована неповнолітня Маткурбанова, яка мала на утриманні 5-місячну дитину, за те, що за рік до того вона викрала 13 грн [1, с. 44].

Колишній генеральний прокурор України С. Піскун, повідомляючи про результати роботи київських працівників поліції, заявив, що в ході розслідування кримінальної справи «перевертнів» установлені факти 14 умисних вбивств, вчинених працівниками поліції.

Про численні порушення законодавства, як наслідок, і прав людини, в якій формі вони не виражалися б, свідчить і те, що, в порядку нагляду за додержанням і застосуванням законів за матеріалами прокуратури до різних видів відповідальності притягується щорічно понад 90 тисяч посадових осіб [2, с. 9].

Найбільше скарг, що надходять до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, традиційно стосується дій працівників правоохоронних органів, насамперед поліції, щодо незаконного затримання; застосування недозволених законом методів отримання доказів; порушення прав на адвокатські послуги; порушення процесуальних термінів розгляду цивільних та кримінальних справ у судах.

Україна посіла четверте місце по кількості звернень до Європейського суду по правах людини, її випереджають лише Туреччина, Росія і Польща [3, с. 303].

Факти порушень прав людини правоохоронними органами, неефективна їх діяльність щодо забезпечення охорони громадського порядку, громадської безпеки, боротьби зі злочинністю, особливо з її організованими проявами, породжують у населення недовіру як до них, так і до державної влади в цілому.

Проблеми порушення прав людини правоохоронними органами обумовлюються соціально-політичними, соціально-правовими, соціально-економічними, соціально-психологічними факторами, природа яких потребує детального вивчення [4, с. 44].

Отже, в Україні склалася загрозлива ситуація із забезпеченням основних прав та свобод людини й громадянина на отримання повної, неупередженої інформації, необхідної для прийняття усвідомлених рішень. Значного поширення набув тиск на журналістів під час виконання ними своїх професійних обов'язків, у тому числі і з боку правоохоронних органів. Засоби масової інформації втрачають належну їм у демократичному суспільстві функцію посередника між владою та суспільством.

До проблем реального забезпечення конституційних прав і свобод людини увагу державних органів, громадськості по-справжньому не прикуто. В країні не створені дієві громадські інституції, які б реально впливали на функціонування і прозорість діяльності правоохоронних органів.

Список літератури

1. Глушков В. О. Актуалізація проблеми вдосконалення законодавства України про оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2016. № 2 (6). С. 42 – 50.
2. Гусаров С. М. Захист прав та свобод людини і громадянина в діяльності органів внутрішніх справ. *Вісник Академії управління МВС*. 2017. № 4. С. 6 – 14.
3. Куліш А.М. Правоохоронні органи України як система. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 31. С. 302 – 305.
4. Молдован В. В. Основи держави і права. Курс лекцій: навч. посіб. для юрид. факультетів ВУЗів. К.: Юмана. 2009. 176 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРАВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
частина 2
(9 березня 2019 р.)

Українською, англійською та російською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 07.03.2019 р. Формат 60x90/16

Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 5

Гарнітура Times New Roman.

Наклад 500 примірників. Зам. № 7289

Надруковано у ФОП Гаража М. Ф.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 414919 від 20.01.2003 р.

36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20-Б

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

